

Др Душан Љ. КАШИЋ

ДЕСПОТ ЈОВАН УГЉЕША КАО КТИТОР СВЕТОГОРСКОГ МАНАСТИРА СИМОНПЕТРЕ

Светогорски манастир Симонпетра доживљава у наше дане свој нови препород. Крајем 1973. године у њега је прешло братство метеорског манастира Преображења састављено од младих монаха са високом богословском спремом. Њиховим доласком и радом на обнови манастира и монашког живота у њему, манастир Симонпетра обраћа пажњу на се и на своју прошлост не само Свете Горе и грчке црквене јавности, него и савремене науке.

Како је овај манастир изградио српски деспот Јован Угљеша Мрњавчевић, историја његовог постанка посебно је интересантна за српску историјску науку, тим пре што је та историја, онако како је ушла у светогорско предање,¹⁾ записана касније, кад су, у сећању писаца и оних који су им ту историју причали, историјска факта прилично избледела и изгубила генетичку повезаност. То је омогућило да се од појединих детаља, историјски чак и тачних, створи једна нова литерарна целина, хагиографско-легиендарна, као нова мозаик-слика, али слика са распоредом разнобојних каменчића поређаних не по хронолошком или генетичком реду, већ према циљу да се створи лепо хагиографско дело, изведено у свему према принципима средњовековне поетике за ову врсту књижевности и према њеном религиозно-педагошком циљу.

Зато ћемо најпре размотрити постанак манастира Симонпетре и Угљешино ктиторство у светлости светогорског предања, затим чути шта о томе зна историјска наука, сравнити оба казивања и извести потребне закључке.

І СВЕТОГОРСКО ПРЕДАЊЕ

Кад је пре више од 230 година, у новембру 1744, „пјешеходец“ Василије Григорович Барски, „уроженец кијевскиј, монах атонскиј“, обилазећи Свету Гору, посетио манастир Симонпетру, записао је у свом путопису да се манастир налазио у великој збуњености због огромног дуга Турцима, те се већина монаха разишла по свету да скупља

¹ Штампано на грчком у Νεον Αιερναριον, Венеција 1819, и на руском у Атонском патерику.

милостињу. У манастиру је остало само пет монаха и скевофилак, иначе прост монах, који је управљао манастиром. Није му показао ни библиотеке ни хрисовуља, него само грамате цариградских патријараха „које се називају сигилоиди, писане на пергаменту са обешеним печатима од олова”. Наводи их и појединачно: грамата патријарха Јеремије, издата 7059 (1551) године, друга из исте године; затим, грамата патријарха Кирила која потврђује хрисовуљу манастирског ктитора Јована Угљеше, деспота Србије и Романије, писану 7131 (1623) године и друга грамата истог патријарха Кирила писана 1637. године и, напослетку, грамата патријарха Јована писана 1654.

После описа манастира Барски излаже светогорско предање о постанку манастира Симонпетре према коме је његов први оснивач, свети Симеон (тако Барски зове светог Симона), на овом месту више пута видео светлу звезду која ноћу силази и стане над овом оштром стеном. Помоли се Богу да му открије шта то значи и примивши откровење, сагради наврх оног камена цркву, коју због овог чуда назове Нови Витлејем, јер се и овде као и у Витлејему Јудејском јавила звезда необичног сјаја. Због тога је и храм посвећен Рођењу Христовом. „Касније, благоверни цар српски Јован Угљеша, пошто се молитвом светог Симеона исцелила његова кћи од велике и неизлечиве болести, даде му довољно трошка и заврши све манастирско здање, како је требало. Напослетку је и сам цар био монах у овој обитељи, и поживевши овде богоугодно, почину у Господу, који (деспот) је живописан у трпезарији у прозорском кругу који гледа к мору...”²⁾

Сто година после Барског записао је српски сликар Димитрије Аврамовић у свом светогорском путопису да је „овај манастир сазидао св. Симеон, који је овде најпре пустињак био. Неки за њега кажу да је био Грк, а неки опет да је Србин; но он је овај манастир трошком Угљеше Војводе сазидао, будући је кћер Угљешину од неке болести исцелио. У цркви има једна икона, на којој је изображен Угљеша са његовом кћери и св. Симеон у пештери молећи се Богу. На икони стоји грчки натпис у ком је између осталог назначено Угљешино име и достојанство са годином 4838. Кажу да је ову икону исти Угљеша поклонио. „Од повеља калуђери су му показали само једну златом потписану диплому угровлашког војводе Михаила, писану српски 28. августа 7107 (1559). „Дознао сам, завршава Аврамовић, да има једна диплома од деспота Угљеше, но нису ми показали.”³⁾

Тридесет година после Аврамовића описао је Порфирије Успенски своје Првове путошество вѣ аѡнскіе монастыри и скиты”, много опширније, документованије и стручније. После излагања најстарије историје овог места, у чему неоспорно има доста домишљања,⁴⁾ Ус-

² Васиља Григоровича Барскога, Путешество кѣ святымѣ мѣстамѣ, Санктпетербургъ 1778, 718—720.

³ Димитрије Аврамовић, Описаніе древности србски у светој (атонској) гори, Београд 1847, 76—77; ср. Исти, Света Гора са стране вере, художества и повеснице, Београд 1884, 128—131.

⁴ Успенски прича да су се у паганско време коринтски трговци овде населили из села Петре, недалеко од Коринта, по коме је и ово место на Атосу добило своје име. Како је у Коринту био развијен култ Афродите (Венере), за коју се у астрономији веже име звезде Венере, продужили су нови досе-

пенски помиње као осниваче овог манастира два Симона, једнога у првој епоси историје светогорског монаштва (680—870), а другог који је живео у време грчких никејских царева Теодора Ласкара, Јована Ватаца и Михаила Палеолога (1206—1280). Овај Симон је обновио манастир који је запустео првих година откако су Латини заузели Цариград и Атос.⁵) За историју изградње манастира у време овога „другог“ Симона Успенски је користио његово рукописно житије „које је не много давно саставио неки Светогорац (не очень давно составленное каким -то Святогорцемъ).“⁶)

Пошто Барски не помиње ово рукописно житије, смемо закључити да речи „не много давно“ значе да рукописно житије св. Симона није добило своју коначну редакцију пре друге половине XVIII века, па можда и касније. Судећи по идентичности садржаја и често дословно једнаком тексту овог житија са житијем у Νέον Λεζονάριον и у Атонском патерику (Москва 1897), где је оно преведено на руски, можемо закључити да је то рукописно житије којим се користио Успенски идентично са оним које је штампано у Νέον Λεζονάριον и отуда преведено на руски у Атонском патерику.

За нас је овде најважнији онај део овог житија који се односи на ктиторство деспота Јована Угљеше. Пошто је Успенски донео цело житије али у скраћеном облику (перебѣлилъ для себя сокращенно) ми ћемо овај део превести у целости из *Атонског патерика*, јер ће нам извесни детаљи бити потребни у даљем излагању.

„Преподобни Симон сијајући као светозарна звезда у свом животу и чинећи безбројна чудеса, није престајао да исцељује различите болести и после своје смрти. Од њега је добила исцелење кћи цара Јована Угљеше. Угљеша Јован царствовао је 1294. године од рођења Христа у западном делу Србије (у Босни). Он је имао бесомучну кћер. Тугујући због њене такве болести, он се често за њу молио Богу и неким од великих светаца, молећи их да буду заступници пред Њим. Но Бог, у жељи да испуни молитву оца не тада када је он хтео, него после, као да није слушао његове молитве. То је необично гануло и растужило цара. Напоследку, једампут, чује он изненада од демона који је мучио његову кћер: „Узалуд се трудиш, царе. Ако не дође Симон са Атонске горе, нећу изићи“. Зачуђен тим, цар је одмах позвао неколико атонских монаха, испитао их о светом Симону и дознавши да он, иако је давно отишао Господу, постојано чини чудеса, те чећи из гроба миро; много се обрадовао томе и тада, ушавши у своју домаћу цркву као пред Господа и у име светог Симона молио од Њега милост за своју кћер. Кад се цар тако молио, демон је завапио и ударивши девојку о земљу, зарикао је и стресао цело њено тело и тада изишао из ње. Од тог времена она је, по благодати Христовој, сачувала своје здравље у мирном стању у све дане и године свога живота, због чега је премного славила Бога и од Њега прослављеног божан-

љеници тај култ и на Атосу. Кад је на Атос стигло хришћанство, замењено је поштовање Афродите и њој одговарајуће звезде поштовањем Богородице и оне звезде која је показивала место рођења Христа (П. Успенский, *Первое путешествие въ атонскіе монастыри и скиты*, Киевъ 1877, 145—146).

⁵ Успенский, *Первое путешествие*, 147.

⁶ Исто.

ственог Симона. А цар, отац њезин, видећи чудо тако брзог исцелења уз помоћ преподобнога, уверио се у његову велику слободу пре Богом и не оклевајући оде у светогорски протат, молећи од њега дозволу да подигне обитељ светог Симона са царском велелепношћу, у знак благодарности дивном добротвору преподобном Симону и да би свако знао шта је он учинио његовој кћери. Прот и сви светогорци примили су Јованов предлог с љубављу и са осећањем благодарности. А из сачуваних аката и из метоха у разним местима којима је владала обитељ може се видети колико ју је обдарио захвални цар Јован. Но благодат преподобног Симона и од Бога му дане силе не ограничавају се само на ово једно чудо. Ради користи читалаца износимо и следеће, прекрасно и за душу корисно казивање.

У време царствовања тога Јована Угљеше, Турци, који су владали Иконијом, главним градом Анатолије, чинили су велика пустошења у областима грчких царева. А кад су Грци закључили с њима мир, они се бацише на Србију и пустошећи је побоше отвореним ратом на Јована. Јован је напао на њих и уз сарадњу свога брата краља, разбио их је и одржао над њима победу, што је у осталом за њега имало зле последице, зато што га је та победа успокојила и он се предао безбрижном животу. Приметивши то, Турци су изненадно напали на њега ноћу и поразили војску његову смрћу и страхом, тако да су многи од његове војске, давши се у бегство, утопили се у реци Тунци. Међу осталима био је убијен и цар Јован. Услед тога Турци су у све пределе Србије донели грабеж, пустошење и смрт. Ово зло се разлило тим више што Јованов син, да ли од страха или од тајних склоности према мирном животу, није на се примио (царског) сана, него се удаљио у пристаниште спасења — у Свету Гору Атонску. Тамо, никоме познат, он је посетио манастире и скитове и напослетку дошао у манастир преподобног Симона који је подигао његов отац. Када је царски младић ушао у портик, замолио је дазволу да уђе у обитељ. Вратар је, по светогорском обичају, извештавајући о томе игумана, говорио да је дошао младић леп, војничког лика, али сиромаш (бедан по оделу) и, очигледно прави раб Христов. „Он жели да разговара са твојом светошћу”. Игуман га је примио и по његовој жељи и молби дозволио му да неко време живи у обитељи. Тако је младић остао у броју братства. Монашко благочиније, безусловно покораване игуману, усрдност према црквеним службама, строго ћутање, поредак у цркви и остало, све је то одушевљавало дошљака тако да он није могао не радовати се свом положају и за све је прослављао Бога. На игуманово питање да ли му се свиђа обитељ и поредак у њој, младић је одговорио: „Много ми се свиђа, оче!” „Ти, дакле, хоћеш да останеш овде као и остали у ишчекивању царства Христова?” „Да, ако дозволиш и ако својим светим молитвама будеш подржавао моју немоћ”. „А чим се ти овде можеш да занимаш?” „Моје је једино занимање одговорио је младић, да радим у башти.” „Добро, нека је благословен Бог, рече игуман, ти остајеш да до краја свог живота копаш земљу, да садиш, заливаш и трудиш се зими и лети у башти, за братску грпезу, из љубави према Богу!” „Обећавам”, рече царевих и одмах затим прими башту на своју бригу. Тамо је у току свога трогодишњег искушеништва, по речима Давида, „полагая восхожденія въ

сердиѣ своемъ”, напредовао у подвизима послушничког живота и трудио се за браћу, а кад је прошло то време примио је на се монашки образ.”

Хагиограф даље говори о искушењима младог монаха која му је спремао сатана кроз доживљавање незадовољства због свога понижавајућег посла, због пакости и неразумевања братије. Он је ипак победио и дошао у период смирености. Напослетку, разболео се и кад је приметио да му се смрт приближава, позвао је игумана и рекао: „Оче, ускоро ће ме Господ позвати од вас у царство Своје славе. Зато желим да ти откријем да сам ја син цара Јована, стројитеља ове свете обитељи.” Чувши то, игуман се уплашио. „Чедо моје, зашто то ниси објавио раније? Зашто си се до сада крио? Зашто своју тајну ниси открио бар мени?” „Да сам ја то открио, лишио бих се рајског венца и милости Божије. Знао сам, да би у том случају ви настојали да ме лишите не само наде небеске него и душевног спасења.” Рекавши то, он је мирно издахнуо и у присуству игумана предао дух свој Господу. Тајна није остала тајном. Игуман је одмах објавио братији ко је био њихов смирени баштован, и ганути смирењем царског подвижника, свога сабрата, братија га почастеше свеноћним славословљем и према његовом завету сахранише га на братском гробљу, прослављајући дивнога Бога, који га је укрепио да учини тако велики подвиг. Таква је прича о сину цара Јована . . . ”⁷⁾

Коментаришући казивање овог житија, Успенски је приметио да је нетачна година 1294. и цитирајући Рајићеву *Историју разних славјанских народова* навео податке о Угљешу и његовој погибији 1371. у борби с Турцима.⁸⁾

Саслушавши тако казивање светогорског предања обученог у рурхо средњевековне грчке и словенске поетике, обратићемо се историјској фактографији и несумњивим историјским изворима, који ће нам у многоме помоћи да у овом предању одвојимо историјску истину од легенде.

II ИСТОРИЈА

Јован Угљеша добио је титулу деспота од цара Уроша 1365. године. На управу је добио Серску област „у странама грчке земље”,⁹⁾ где се он и раније налазио као „велики војвода”.¹⁰⁾ Област којом је управљао протезала се од долине реке Вардара на западу па до Порског језера на истоку. На северу је допирала у сливове реке Струмице и Месте а на југу до Егејског мора. Тако је Угљеша био господар велике области са много градова, а поред осталог и полуострва Халкидике и Свете Горе. Византија је држала само Солун и неколико градова на северном егејском приморју.¹¹⁾

⁷⁾ Атонскій патерикъ, часть II, издание седмое исправленное и преработанное, Москва 1897, 445—449.

⁸⁾ Успенскій, Первое путешествие, I, 2, 149.

⁹⁾ Г. Острогорски, Серска област после Душанове смрти. Сабрана дела IV, 440—447.

¹⁰⁾ Исто, 449.

¹¹⁾ Исто, 457—483.

Света Гора је дошла под српску власт 1345, кад је краљ Душан заузео Серску област. У новембру 1345. издао је он „општу хрисовуљу“ свим светогорским манастирима, у којој потврђује све њихове захтеве и права поводом промене политичке власти.¹²⁾ После тога, а нарочито после крунисања Душановог за цара и његовог боравка у Светој Гори од августа 1347. до априла 1348, порастао је у Светој Гори и број и утицај српског монаштва, те је и светогорски прот бивао најчешће Србин. Али највећи степен српског утицаја у Светој Гори постигнут је за време деспота Јована Угљеше.¹³⁾

Деспот Јован Угљеша био је, пре свега, интимно везан за манастир Хиландар, где су му били сахрањени таст, Кесар Војихна, и синчић Угљеша. И он и његова супруга Јелена,¹⁴⁾ боље позната као каснија монахиња Јефимија и прва српска књижевница, дали су израза својим сентименталним осећањима према овим својим драгим покојницима. Јелена је своју материнску љубав и тугу изразила у натпису који је урезан на уметнички израђеном сребрном и позлаћеном диптиху, украшеном бисером и драгим камењем, који се и данас чува у манастиру Хиландару. Тај драгоцен диптих поклонио је „младоме младенцу Угљешу Деопотовићу, чију неоскрвљену млабахности преста више у вечне обитељи, а тело гробу предаде се“, неки „велики и свети муж“, у коме Борбе Радојичић види серског митрополита Теодосија.¹⁵⁾ Јелена је овај натпис ставила између 1366. и 1371. године, јер сина назива Деспотовићем (дакле, после 1365), а од мртвих помиње само родитеље и синчића, мужа не. „Удостоји, Господе Христе, и ти, о пречиста Богомати, и мене јадну свагда да се бринем за разлучење душе моје, које угледах на онима који су ме родили и на рођеном од мене младенцу, за којим жалост непрестано гори у срцу моме, по обичају матерњем побеђена“.¹⁶⁾ Деспот Јован Угљеша је почетком 1371. био на Светој Гори, посетио Хиландар и драге му гробове таста и синчића и „за помен вечни себи и гробовом тем“ даровао Хиландару два села Акротир и Зарвинце, у области Струмског или Тахинос језера на Орфанском заливу.¹⁷⁾

Међутим, Јован Угљеша није указивао пажњу и помоћ само Хиландару. Напротив, знатно већу помоћ он је указивао грчким манастирима. Још као „велики војвода“ он је 1358. потврдио један земљишни дар манастиру Кутлумушу који је учинила његова ташта, „света госпођа кесариса“, супруга кесара Војихне,¹⁸⁾ а и сам је чинио многе поклоне том манастиру, као што сведочи хрисовуља од априла 1369, којом деспот поклања Кутлумушу село Неохори на Мавровом пољу.

¹²⁾ Соловјев-Мошин, Грчке повеље српских владара, Београд 1936, 30—35.

¹³⁾ Острогорски, Сабрана дела IV, 566—576.

¹⁴⁾ Њој је 1371. као „деспотици Јелени“ писан један „пјеснац“ (Ј. Стојановић, Стари српски записи и натписи, I, Београд 1902, даље: Записи и натписи, 132).

¹⁵⁾ Д. Sp. Радојичић, *Antologija stare srpske književnosti*, Београд 1960, 96.

¹⁶⁾ Исто; Записи и натписи, 138.

¹⁷⁾ Petit et Korablev, *Actes de Chilandar II*, 532—535; С. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњег века*, Београд 1912, 445—446; Р. Грујић, *Светогорски азили за српске владатеље и властелу после Косовске битке*, *Гласник Скопског научног друштва XI*, 1931, Скопје 1932, 95 (31).

¹⁸⁾ Острогорски, Сабрана дела IV, 449.

Тестамент митрополита угровлашког Харитона, бившег светогорског прота, подвлачи такође Угљешине дарове Кутлумушу. Напоследку, то потврђује и позивање самих кутлумушких монаха 1386. на Угљешине даровнице у спору са Ватопедом.¹⁹ Према Ватопеду пак имао је Угљеша нарочиту наклоност. Он је Ватопеду поклонио, поред осталих дарова, манастир Богородице Спилеотисе у околини Мелника,²⁰ приход од Порског језера и рибњака св. Теодора на том језеру,²¹ а најбољи доказ његове наклоности према Ватопеду огледа се у градњи цркве св. Бесребреника, коју је у Ватопеду саградио као своју задужбину.²² Из оснивачке повеље манастира Симонпетре дознајемо да је Угљеша саградио болнице у Ватопеду и Есфигмену, као и манастирчић св. Николе са пиргом Макри у Кареји „и многе друге грађевине по свој Светој Гори“. „Јасно је вели Острогорски, да оних неколико Угљешиних повеља које су се сачувале само слабо одражавају подршку коју је деспот пружао светогорским манастирима“.²³)

Подизање манастира Симонпетре свакако је најважније од свега што је деспот Угљеша учинио за Свету Гору. Поред светогорског предања о томе говори и оснивачка повеља Угљешина, која нам се, нажалост, није сачувала у оригиналу, већ у препису који је 1622/3. године начинио цариградски патријарх Кирило Лукарис на молбу монаха овог манастира, пошто је оригинал, као што се каже у патријарховом уводном излагању, био услед многих година подеран и оветшао (τῆ τοῦ καιροῦ πολυετία διερωρημένον ὄντος καὶ τεταλαιωμένον).

На ову повељу први је упозорио Порфирије Успенски,²⁴ а затим Јозеф Милер,²⁵ који мисли да је постојао и српски превод ове повеље. То је можда навело Лемерла и Соловјева да претпоставе да је оригинална Угљешина повеља била писана на српском и да препис патријарха Кирила Лукариса представља уствари грчки превод те повеље.²⁶ Миклошић је у Monumenta serbica само регистровао ову повељу према Успенском (172), „qui versionem e serbico esse dicit“.²⁶ Владимир Мошин је 1938. био у манастиру Симонпетри са жељом да види ову повељу. Међутим, „манастирска управа, извештава Мошин, није дозволила да фотографишем ову повељу, али успео сам да добијем препис ове важне исправе“.²⁷) Са садржајем ове повеље први је упознао српску научну јавност Лазар Мирковић²⁸) према казивању

¹⁹ Исто, 471—473.

²⁰ Исто, 461, 571.

²¹ Соловјев-Мошин, Грчке повеље српских владара, 283, 285—289.

²² В. Бурић, Фреске црквице св. Бесребреника деспота Јована Угљеше у Ватопеду и њихов значај за испитивање солунског порекла ресавског живописа, Зборник радова Византолошког института 7, 1961.

²³ Острогорски, Сабрана дела IV, 572.

²⁴ Указатель актовъ хранящихся въ обителяхъ Святой Горы Атонской, Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія, часть 55, 1847, преведено на немачки у Etman's Archiv für wissenschaftliche Kunde von Russland, Bd. VII, Heft I, Leipzig 1848.

²⁵ J. Müller, Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos, Slawische Bibliothek von Fr. Miklosich herausgegeben, Bd. I, Wien 1850, 44.

²⁶ P. Lemerle et A. Soloviev, Trois chartes des souverains serbes conservées au monastère de Kutlumus, Annales de l'Institut Kondakov 11, 1940, 139.

²⁷ Miklosich, Monumenta serbica, Viennae 1858, 171.

²⁸ Годишњак задужбине Саре и Васе Стојановића св. 6, 1938, 6; 1939, 48.

Косме Влаха у његовој књизи о Светој Гори Атонској.²⁹⁾ На повељу и њене слабе стране у Лукариновом препису указао је у новије време Георгије Острогорски,³⁰⁾ према издању Г. Смирнакиса у његовом делу о Светој Гори.³¹⁾ Међутим, како је Смирнакис нека места из повеље изоставио, нарочито она која се односе на границе атара манастирског имања и метоха, узнастојао сам да добијем фотокопију повеље, да је успоредим са Смирнакисовим издањем и дознам за оно што је он изоставио. Добротом управе манастира Симонпетре и трудом хиландарског монаха Митрофана добио сам ксерографски снимак повеље у препису патријарха Кирила Лукариса, а поред тога и ксерограф једног калиграфског преписа целе повеље, вероватно из XIX века, што ми је у многеме, као и Смирнакису, помогло при читању доста оштећеног, курзивом писаног, оригинала. Приликом успоређивања текста повеље са Смирнакисовим издањем утврдио сам да је Смирнакис на неколико места погрешно у транскрипцији, понегде се домишљао, па је чак и у бројкама датума, који и иначе у овој Лукариновој редакцији нису свуда поуздани, правио комбинације и измене. Зато сматрам да ће за науку бити од користи да донесемо ову повељу у целости, а да поред оригиналног грчког текста донесемо и српски превод за који сам захвалан колеги др Атанасију Јевтићу. Тако ће ово бити прво потпуно издање ове Угљешине повеље на грчком и њен први српски превод.

²⁸ Монахиња Јефимија, Хришћански живот I, 1922, бр. 7—12.

²⁹ Κοσμά Βλάχου διακόνου αγιορειτου, Η χερσονησος του αγιου Ορους Αθω, εν Βολω 1903, 263.

³⁰ Сабрана дела IV, 571.

³¹ Γ. Σμυρναις, Το Αγιον Ορος, Αθηναί 1903.

Манастир Симонопетра у Светој Гори (стари дрворез).

Κύριλλος ἐλέφ θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Ἄξιον μὲν ἐστὶ καὶ ἐπαινετὸν παντὶ τὸ ἀνεγείρειν, καὶ ἀνακτίζειν, καὶ οἰκοδομεῖν θεῖους Ναοὺς, καὶ τὰ σεβάσματα μοναστήρια, ἀξιώτερον δὲ καὶ μᾶλλον ἐπαινετώτερον μετὰ τὸ οἰκοδομῆσαι, καὶ ὑποκτήσασθαι τὸ θεῖον τούτῳ ἔργον, φροντίσαι ἐμπόνως εἰ δυνατόν ἔσσει καὶ διαπαντός, τῆς διηνεκοῦς αὐτῶν συστάσεως διαμονῆς τε καὶ διατηρήσεως, ἵνα μὴ τὸ μοχθούμενον ἐπὶ τὴν ἀμμον θεμελιωθῆ, ἀλλὰ τῆ τοῦ Χριστοῦ διαφυλαχθεῖη, καὶ ἀξηνηθεῖη βοηθεῖα καὶ χάριτι, εἰς τε δόξαν αὐτοῦ, εἰς ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ διηνεκῆς μνημόσυνον τοῦ οἰκοδομήσαντος, καὶ εἰς τῶν ἐνασκουμένων αὐτοῖς ἀνεσιν τελείαν, καὶ παραμυθίαν, καὶ γὰρ τὸν τοιοῦτον τὸν πάνυ εὐστόχως ἀποτοξέοντα, καὶ τὸ μέλλον ἐννοοῦντα, καὶ τὰ τοῦ καιροῦ, πρὸ τοῦ καιροῦ εἰκάζοντα Προμηθεά, οἱ πάλαι ἐκάλεσαν. Ἐπειδὴ οὖν ὁ ἐν³²⁾ μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ γενόμενος εὐσεβέστατος δεσπότης πάσης Σερβείας καὶ Ῥωμανίας, Κύριος Ἰωάννης Οὐγκλεσις,³³⁾ πρὸ χρόνων ἤδη τριακοσίων πεντήκοντα ἑννέα³⁴⁾ θείῳ ζήλῳ παρακινήθεῖς, καὶ τὸ ἀγαθὸν τελεσιουργῆσαι βουλόμενος, οὐ μόνον ἐκ βάρθρων καὶ θεμελίων ἀνήγειρε καὶ ἀνφοδόμησε τὴν ἐν τῷ ἁγιωνύμφῳ ὄρει θείαν καὶ σεβασμίαν τοῦ Σίμωνος Πέτρας μονῆν, τὴν ἐκκλησίαν δηλαδή, τὰ κελλεῖα, τὰ ξενοδοχεῖα, τὰ νοσοκομεῖα, τὴν περιοχήν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κτίσματα³⁵⁾ ὅσα φαίνονται· ἀλλὰ ἐπασφαλῆσαι³⁶⁾ καὶ εἰς μείζονα τὴν βεβαίωσιν καὶ διατήρησιν ἀποκαταστήσαι θελήσας· ἐξ ἰδίων ὠνήσατο ἀναλωμάτων κτήματά τε καὶ μετόχια, καὶ ἄλλα πολλὰ πράγματα, καὶ τῇ μονῇ ταύτῃ, δι' ἰδίου αὐτοῦ χρυσοβούλλου γράμματος ἀφιέρωσε, καὶ αὐτὴν διεκόσμησεν ὡς ἑφάνη ἡμῖν, καὶ ἐπεδείχθη τὸ χρυσοβούλλον ἐκεῖνον. Οἱ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ θείᾳ μονῇ ἀσκούμενοι πατέρες, ἵνα μὴ τῇ λήθῃ παραδοθῆ, τάτε σύνορα τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ μετοχίων· ἅτε τῆς ἀνθρωπίνης μνήμης εὐολίσθου οὐσης, καὶ τοῦ παρά τοῦ ῥηθέντος μακαρίτου δεσπότη τοῦ Ἰωάννου Οὐγκλεσι,³⁷⁾ γραφέντος χρυσοβούλλου, τῇ τοῦ καιροῦ πολυετῆ διεβῆρηγμένου ὄντος καὶ πεπαλαιωμένου, ἐζήτησεν δι' ἡμετέρου γράμματος γραφῆναι ἀπαραλλάκτως παρ' ἡμῶν,³⁸⁾ τὸ ἴσον τοῦ πρωτοτύπου ἐκεῖνου χρυσοβούλλου γράμματος. Καὶ δὴ γράφομεν· Ἰσον ἀπαραλλάκτον.

Кирил по милости Божијој архиепископ константинопољски, Новога Рима и васељенски патријарх.

Достојно је и свакоме похвално да подиже, обнавља и изграђује божанствене храмове и часне манастире, али је још достојније и већма похвалније по изградњи снабде-ти божанствено дело, бринути се усрдно, ако је могуће свагда и заувек о њиховом сталном стању, пребивању и одржавању, да оно око чега се трудимо не би било саздано на песку, него да се помоћу и благодаћу Христовом сачува и увећа на славу Његову, на душевно спасење и стални спомен изградитеља и на савршену угодност и утеху онима који се у њима подвизавају. Јер онога који тако веома прецизно погађа циљ и схвата будућност и будуће ствари пре времена, стари назваше промишљеним. Пошто дакле блажене успомене најблагочестивији деспот целе Србије и Романије, господин Јован Угљеша, већ пре триста педесет девет година, покренут божанском ревношћу и желећи да учини добро, не само из основа и темеља подиже и изгради у Светој Гори божанствени и часни манастир Симонпетра, то јест цркву, келије, гостопријемнице, болнице, двориште и све остале грађевине које се виде, него желећи да утврди и васпостави у веће обезбеђење и очување, купи из властитих средстава њиве и метохе и многе друге ствари и својим властитим златопечатним писмом приложи овом манастиру и украси га као што ми видесмо и као што нам показа ова хрисовуља. Оци пак који се подвизавају у том божанственом манастиру, да не би биле забраву предане границе њихових имања и метоха, пошто је људско памћење варљиво и пошто је од стране реченога блаженог деспота Јована Угљеше написана хрисовуља у току многих година подерана и оветшала, затражише преко нама упућеног пи-

³² Смирнакис је *sv* изоставио.

³³ Смирнакис је неправилно прочитао *Ουγγλεσσι*.

³⁴ Смирнакис је до почетка ове реченице изоставио патријархов увод, а да би казивање повеље усагласио са историјском хронологијом, заменио је ове три, речима писане, цифре арапским бројем 259, да би добио годину 1364, која одговара Угљешином времену (ср. *Σμυρνακης, Το Αγιον Ορος*, 93).

³⁵ Реч *κτισματα* код Смирнакиса (даље:См.) изостављена.

³⁶ Код См. погрешно стоји *ελαφελησαι*.

³⁷ Код См. *Ουγγλεσσι* и овде и даље.

³⁸ См. *αρ ηιν*.

Ὁ Βασιλεύς τῶν βασιλευόντων καί³⁹⁾ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ εὐεργετῶν καί νέμων πᾶσαν ἐξουσίαν, καί εὐμένειαν τοῖς υἱοῖς⁴⁰⁾ τῶν ἀνθρώπων, ὁ καί ἐμοί τῷ οὐδαμνῷ καί χαμερπεῖ Ἰωάννη Οὐγκλεσι ἐδωρήσατο, ἀρχὴν καί ἐξουσίαν ἀμυδράν, ἥτ' οὖν καί ἔχρισέ με ἐλέφ τῆς χάριτος, καί ἐστεφάνωσε πάσης Σερβίας καί Ρωμανίας δεσπότην, εὐχαριστῶ μάλα καί ἀναπέμπω δόξαν τῷ παντευεργέτη θεῷ, καί κηδεμόνι Χριστῷ. Διό καί ἐκ τῶν πλουσιοπαρόχων αὐτοῦ δωρεῶν, ὧν ἐδωρήσατό μοι τῷ ἀχρείῳ, ἐξ ὧν καί ἀπονέμω κἀγὼ τοῖς πᾶσι χρεῖαν ἔχουσι, μᾶλλον καί εἰς τοὺς οἴκους τοῦ θεοῦ, καί τοὺς εἰς αὐτὸν οἰκούντας διὰ Χριστόν, πτωχοὺς τῷ πνεύματι τοὺς ἐν ἀληθείᾳ υἱοὺς καί κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.⁴²⁾ Ἠρέτισα δέ καί ἐν τῷ ἀγιωνύμφῳ ὄρει δομησαί μοναστήριον, ἐξόχως ἴδιον, ἐπειδὴ⁴³⁾ καί ἄλλας οἰκοδομάς πολλὰς ἐποίησα, καί εἰς ἄλλα μοναστήρια, ἐξ ὧν ἴδιον τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Βατοπαιδίου, καί τοῦ Ἐσφιγμένου. Ὁμοίως καί δὴ ἐν ταῖς καρφαῖς τὸ μονήδριον τοῦ παμμάκαρος Νικολάου, μετὰ καί ἐνός πύργου τὸ μακρὸν λεγόμενον· καί ἄλλας πολλὰς οἰκοδομάς ἔφ' ὅλον τὸ ἅγιον Ὄρος ὕψ.⁴⁴⁾ οὐ ἀκηκόως καί τὸ Κύρ Σίμωνος πέτρας μονήδριον, τοῦ ἐν μύροις προσφάτως δοξασθέντος, καί ὀφθέντος, ἠράσθην δομησαί αὐτὸ μοναστήριον, ἐξ ὧν καί⁴⁵⁾ ἔγραψα πρὸς τὸν πρῶτον, καί πρὸς τὴν σύναξιν, ὑποτιθέμενος ὅπως ἄφεςιν δωρίσωσι ἡμῖν, περὶ τοῦ ἐρμαίου τόπου τοῦ δομησαί μοι, κατὰ τὸ ἐνθύμιον ἐμοί.⁴⁶⁾ τοιγαροῦν, καί ἔγραψε πρὸς ἡμᾶς ὁ, τε πρῶτος καί πᾶσα ἡ σύναξις τοῦ ἁγίου Ὄρους ποτνιώμενοι ξύμπαντες, ὅπως ἐλθὼν οἰκοδομήσω αὐτὸ· Εὐθύς πέπομφα τὸν χρησιμώτατον καί ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις, κύρ Εὐθύμιον τὸν πνευματικόν, μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καί ὄλβου ὅτι πολλοῦ, τὰ μὲν εἰς ὄνησιν⁴⁷⁾ τόπων, ἐντός τε καί ἐκτός· καί δὴ τοίνυν θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἀνήγειραν καί ἀνφοδόμησαν ἅπαν τὸ ἱερόν μοναστήριον, μετὰ πύργου, καί κελλείων, καί διακονημάτων ἀπάντων, καί ἡ ἐκκλησίᾳ κατεκαλύθη, καί ἀνιστορήθη, καί κειμήλια παμπληθῆ κατεθέμην ἐν αὐτῇ, ἐν τε τοῖς ἁγίοις εἰκόσι, καί βιβλίοις, καί πέπλοις χρυσοῦφάντοις, καί ἅπαντα κατεστεγάθη μολιβδίς.⁴⁸⁾ καί καθιερώθη ἐπ' ὀνόματι τῶν γενεθλίων Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν, ἥτις καί νέα βηθλεέμ ἐκλήθη, διὰ τὸ ἰδεῖν τί σημεῖον ὁ ἅγιος, ἦγουν ἀστέρα κρεμάμενον ἐπάνω τῆς πέτρας· καί πλεῖστα μετόχια καί προσόδια ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ ἀφιέρωσα· ἐξωνησάμην δέ καί τὸ βουνόν τῆς λεγομένης Δάφνης ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Δοχειαρίου διὰ νομισμάτων ὀκτακοσίων τριάκοντα δίδω· καί προσεκύρωσα τῇ ἀγίᾳ καί σεβασμίᾳ μου μονῇ, τῇ ἐπικεκλημένῃ τοῦ Κύρ Σίμωνος πε-

сма да се испише непромењен оригинал ове хрисовуље. И ево, пишемо неизмењен препис.

Цар царева и господар господара који добро чини и раздељује сваку власт и благонаклоност синовима људским, који је и мени ништавном и земљи тежећем Јовану Угљепи подарио мало начало и власт, то јест помаза ме јелејем благодати и увенча да будем деспот целе Србије и Романије, веома благодарим и узносим славу сведобротвору Богу и старатељу Христу. Зато од Његових богато датих дарова које ми непотребном дарова и ја раздељујем свима потребитима, а још више у домове Божије и онима који у њима Христа ради живе, сиромашнима духом, заиста синовима и наследницима царства небесног. Изволах пак и у светоименој Гори саградити манастир искључиво мој, пошто и друге многе грађевине саздах и у другим манастирима, међу којима особито болницу ватопедску и есфигменску, као и манастирчић свеблаженог Николаја у Кареји са пиргом званом Макри и многе друге грађевине на свој Светој Гори. Пошто сам чуо и за манастирчић кир Симона Петра, који се надавно у точењу мира прославио и јавио, зажелех да му изградим манастир, те стога написах проту и сабору предајући да нам подаре дозволу да на том пустом месту градим по мојој жељи. Тада нам написа прот и сав сабор Свете Горе, саглашавајући се сви заједно да дођем и да то саградим. Одмах послах најпогоднијег и најпреподобнијег међу јеромонасима кир Јефимија Пневматика са помоћницима и новцем многим, делом за изградњу свештеног манастира, делом пак за уређење простора унутра и споља. И ето, дакле, с Божијим благовољењем подигоше и саградише цео свештени манастир са пиргом и келијама и свим потребним, и црква би потпуно украшена и живописана и премноге драгоцености положих у њој у светим иконама и књигама и златотканим (одеждама) и цела би покривена оловом. И би посвећена на име Рођења Христа истинитог Бога нашег, која би названа и Нови Витлејем, зато што је Свети видео знак, то јест звезду како висе изнад стене. И многе метохе и приходе посветих томе манастиру, а купих и гору Дафни од манастира Дохијара за 832 номизме и поклоних светом и свештеном мом манастиру названом кир Симона Петра да их поседује и влада њима у све векове.

³⁹ См. изоставио κατ.

⁴⁰ См. εἰς τοὺς υἱοὺς.

⁴¹ См. οὐδαμῶς.

⁴² См. је изоставио од речи δωρεῶν, после које је ставио тачкице све довде.

⁴³ См. ελεῖ.

⁴⁴ См. εφ'.

⁴⁵ См. ката το ερον εὐδριμον, иако је текст читак.

⁴⁷ См. ἁνῆσιν.

⁴⁶ См. πολυββα.

τρας τοῦ κατέχειν καὶ δεσπόζειν αὐτῶν, εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ὁ δὲ περίκυκλος τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ, μετὰ τοῦ ἑτέρου ξύμπαντός ἐστι τοιοῦδε, ἄρχεται ἐκ τοῦ νοτίου μέρους ἀπὸ πῶν αἰγιαλῶν,⁴⁹⁾ τῆς ἀποθήκης τοῦ ῥύακος, διόλου ἕως εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ κρατῶν διόλου κατισότητα τὸν τοιοῦτον ζυγὸν τοῦ ὄροστασίου, βλέπων πρὸς ἄρκιον ἔρχεται ἀντικρυς εἰς τὴν βρύσιν, τῆς ὑπὸ χαμαὶ τῆς αὐτῆς⁵⁰⁾ ῥάχης διακειμένης τῆς οὕτω ἐπονομαζομένης, τοῦ μπουδούμη,⁵¹⁾ ἐκεῖσε ἐνι⁵²⁾ εἰς τὴν πέτραν σημεῖον γλυπτὸν, εἶτα στρέφεται κατ' εὐθεῖαν τῆς αὐτῆς ῥάχης τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ,⁵³⁾ καὶ ἐνοῦται τῇ ὁδῷ τῇ ἐρχομένῃ, ἐκ τοῦ Κύρ Γρηγορίου, καὶ ἐκ τοῦ Κύρ Διονυσίου, καὶ τοῦ ἀγίου Παύλου τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὰς καρέας· καὶ κρατῶν διόλου τὴν αὐτὴν ὁδόν,⁵⁴⁾ καὶ τὴν αὐτὴν ὁδοτητα,⁵⁵⁾ κατέρχεται καὶ ἀκουμβίζει εἰς τοῦ κυρίου⁵⁶⁾ φιλοθέου τὸν σταυρόν· καὶ περικλείει ὅλην τὴν κοκκίνην μηλέα ἐντός· εἶτα κατέρχεται εἰς τὴν καστανίαν, ὅπου εἶναι ἡ βρύσις καὶ λαμβάνει ἐπίσης τὸ κάταντες, εἰσέρχεται καὶ ἀκουμβίζει εἰς τὸν μέγαν ῥύακα, καὶ κρατῶν διόλου τὸν αὐτὸν ὄρον, καὶ τὴν αὐτὴν κατ' ἰσότητα, τοῦ αὐτοῦ ῥύακος, ἀριστερᾶ τὸ περιοριζόμενον, κατέρχεται καὶ καταντᾶ εἰς τὸν πυθμένα, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ὑδάτων, καὶ ἐπονομάζεται μαῦρος βηρός· καὶ ἐπίσης ἕως τῆς δάφνης καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ μὲν δάφνη τοῦ Δοχειαρίου μόνον τὰς ἐλαίας,⁵⁷⁾ μηδεμίαν ἄλλην μετοχήν ἔχων⁵⁸⁾ ἐν τῷ τόπῳ· ἐκ δὲ τοῦ μεγάλου λάκκου τὸ νότιον μέρος πρὸς τὸν ἄθω ὑπάρχων⁵⁹⁾ ὅλος ὁ τόπος τοῦ Κύρ Σίμωνος πέτρας, ἧτις καὶ κόκκινη μηλέα λέγεται, τὴν δὲ πρὸς ἄρκιον τοῦ λάκκου ἐνι μονῆς τῆς τοῦ Ξηροποτάμου· καὶ ταῦτα μετὰ περὶ τούτων. Ἐξωνησάμην δὲ καὶ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, τὸ κελλεῖον τὸ τοῦ Δοντᾶ προσαγορευόμενον, σὺν τῆς νομοῖς⁶⁰⁾ αὐτοῦ καὶ περιοχῆς⁶¹⁾ διὰ νομισμάτων διακοσίων σαράντα ἑπτὰ· καὶ ἀφιέρωσα αὐτὸ ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ Κύρ Σίμωνος πέτρας· ἀπὸ δὲ τῆς περιοχῆς τοῦ πρωτάτου, ἔξωνησάμην ἕτερον κάθισμα τοῦ ἀγίου προφήτου Ἑλίου⁶²⁾ ἐν ᾧ καὶ ἔστι σύνεγγυς τοῦ⁶³⁾ φακήνου μονῆς,⁶⁴⁾ διὰ νομισμάτων διακοσίων ὀγδοήκοντα πέντε, μετὰ τῆς νομῆς, καὶ περιοχῆς αὐτοῦ πάσης, παρὰ τοῦ πρώτου, καὶ παρὰ πάντων τῶν μοναστηρίων χαρίσματος· ἔτι δὲ ἔχει καὶ κελλεῖον ἐκκλησιαστικόν⁶⁵⁾ ἐντός τοῦ περὶ πρωτάτου⁶⁶⁾ μετὰ ἀμπελῶνος, καὶ ἐσωκηπίου, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τοῦ πρώτου, καὶ ὑπὸ τῆς ὄλης συνάξεως ἐχαρίσατο τῇ μονῇ, πρὸς τούτοις ἐχαρίσατο, καὶ ἡ αὐθεντία μου τὸ πρῶτον καὶ τῶν μοναστηρίων ἀπάντων,⁶⁷⁾ νομίσματα χίλια, κατὰ χάριν, ἀντὶ χάριτος· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν

А граница те горе са свим осталим јесте следећа: Почиње с јужне стране од морске обале, од ушћа потока све до врха горе, и држи се скроз по правцу тог гребена планинског венца; гледајући пак ка северу долази наспрам извора који се налази доле испод тог гребена званог Будуми. Тамо има на камену уклесан знак. Затим се окреће право од тог гребена ка врху горе и саставља се с путем који долази од кир Григорија и кир Дионисија и Светог Павла, који води Кареји и држи се потпуно тога пута и силази том путањом (ὁδοτητα) и ослања се на крст манастира Филотеја и обухвата сву Кокину Милеу. Затим силази у буквик где има извор и захвата такође низбрдо, улази и наслања се на велики поток и држећи се потпуно те границе и правца тог истог потока, тако да захваћено имање остаје лево, силази и достиже до дна где је збир вода и назива се Црни вир, и тако до Дафне и до мора. А дохијарска Дафни сем маслина нема никаквог другог удела у том месту. Од велике пак јаме, јужни део према Атосу, који се назива Кокина Милеа, цео тај простор припада кир Симону Петри, а северно од јаме је манастира Ксиропотама. Толико дакле о томе. Откупих пак и од манастира Ксиропотама келију звану Донтову са њеним пашњацима и околином за 247 номизми и то посветих часном манастиру кир Симона Петра. Из области пак протата набависмо другу једну келијицу (катизму) св. пророка Илије којој је близу Факинов манастир за 285 номизми са пашњаком и свом околином њеном од прота и по сагласности свих манастира. А још има у овом саставу и црквену келију пред протатом са виноградом и унутрашњим вртићем, коју подарише манастиру прот и сав сабор.

⁴⁹ См. αλο του αγιαλου.

⁵⁰ См. τοιαυτης.

⁵¹ См. πλουζδουμη.

⁵² См. εχει.

⁵³ См. των βουνων.

⁵⁴ См. της αυτης οδου.

⁵⁵ См. της αυτης οδοτητας.

⁵⁶ См. κατα.

⁵⁷ См. је изоставио речи μονον τας ελαιας.

⁵⁸ См. εχουσα.

⁵⁹ См. υπαρχει.

⁶⁰ См. τη νομη очигледно погрешно.

⁶¹ См. περιουχη.

⁶² См. је у загради додао „сада близу манастира Ставрениките, коме и припада“ (ηδη εγγυς της Μονης Σταυρονικητα η και ανηκει).

⁶³ См. је изоставио του.

⁶⁴ См. је у загради додао „сада виногради манастира Пантократора“

⁶⁵ См. је у загради додао „позади и према западу цркве протата“ (οπισθεν και προς δυσμας του ναου του Προτατου).

⁶⁶ См. εντος των περι τουτου...

⁶⁷ См. по смислу: τω πρωτω και τοις μοναστηριοις αλλαι...

δρίων, καί συνόρων τοῦ τε βουνοῦ, καί τῶν ἐτέρων καθισμάτων, καί κελλείων.

Ἐν δέ τοῖς μέρεσι τοῦ λόγκου⁶⁸⁾ ἔξωνησάμην ἕνα τόπον χειμερινόν, διὰ ἀνάπαυσιν τῶν ζώων τῆς μονῆς μου, παρὰ Νικολάου τοῦ λογαριαστοῦ, καί παρὰ τῶν ἐγχωρίων διὰ νομισμάτων τριακοσίων τριάκοντα ἔξ.⁶⁹⁾ τὸ σύνορον τοῦ αὐτοῦ τόπου τῆς κεκλειμένης βάβας ἄρχεται ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ράχης τῆς ὑψηλῆς πέτρας, καί πηγαίνει εἰς τοῦ ἀμπέλου τὸν λάκκον, εἶτα κατέρχεται εἰς τὸν αἰγιαλὸν τὴν λεγομένην ἀρετὴν, καί διαβαίνει εἰς τὴν τρεστενικία ἔπειτα ἀνέρχεται ἄνωθεν, καί ἀποσώνη εἰς τοῦ μουστάη τὴν βίγλαν, ἔπειτα κατέρχεται κάτωθεν εἰς τὴν σμίξιν τοῦ λάκκου, καί πάλιν ἀνέρχεται εἰς τὸν λάκκον, ἄνωθεν τὸν λεγόμενον Διομήδιον καί ἀκουμβίζει εἰς τὰ μελισσοουργεῖα, καί ἀνέρχεται ἄνωθεν καί καταντᾷ εἰς τὸν ὑψίκομον λίθον, καί ἀναβαίνει ἄνωθεν τοὺς ἀρείους καί ὑπηγαίνει εἰς τὸ σκλάδι εἶτα ἀνέρχεται εἰς τὰ κεφαλώματα τῆς λεγομένης βάβας, ἔπειτα διαβαίνει τὸ σκλάδι, καί ἀκουμβίζει εἰς τὰς κεκλιμένας στρώσεις, καί κατέρχεται εἰς τοὺς ἄλωνας, καί καταλύει εἰς τὰ μεράδια τῆς λεγομένης Δομπράβας, εἶτα κατάγεται κάτωθεν τὸ ραχῶνι, καί καταλύει πάλιν εἰς τὸν ὑψίκομον λίθον. Ὅθεν καί τὴν ἀρχὴν εἴληφεν.

Ἐν δέ τοῖς μέρεσι τοῦ στρώμονος, ὑπάρχει μετόχιον ἀνάμεσον τῶν δύο συνόρων, τοῦτε Σεβρῶν καί τῶν Ζυχνῶν, φημί, ἐν ᾧ ὑπάρχει κλητός, αὐτὸ καθ' αὐτὸ κεχωρισμένον ἐκ τῶν ἀνεκαθεν καιρῶν. ὁ δ' αὐτός χώρος ξύμπας, ἐτύγγανε κτῆμα κύρ Γεωργίου τοῦ στρατηγοῦ μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀνταδέλφων Νικολάου, καί Δημητρίου, ὑπάρχει δέ μεταξὺ τῶν δύο κομῶν τοῦ τε βαρνάρου καί ἐσφαγμένου, ἔξωνησάμην δέ καί τὸ αὐτὸ κλητός, παρὰ τῶν πρό μικροῦ ἄνωθεν εἰρημένων ἀνταδέλφων ἅπαν διὰ νομισμάτων δεκακοσίων ἑβδομηκοντα ἑννέα. καί προσήλωσα μᾶλλον δέ ἀφιέρωσα αὐτὸ ἐν τῷ ἱερῷ μου μοναστηρίῳ τοῦ Κύρ Σίμωνος-πέτρας, τοῦ κατέχειν καί δεσπόζειν αὐτὸ ὡς ἴδιον αὐτῆς κτῆμα, εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα. τὸ δέ σύνορον τοῦ αὐτοῦ μετοχίου, ἄρχεται τὴν προσπελάζουσαν πρὸς τὴν κώμην τὴν ἐπονομαζομένην βαρνάβου, συμπεριλαμβάνει, καί ὅλον τὸ λεγόμενον κριάρι ἔσωθεν, καί ἀνέρχεται τὴν μικρὰν ὁδὸν τῆς μεσοράχης, ἄνωθεν τὴν ἄκραν ἀπὸ τὸ σύνορον τὸ βαρναριώτικον, δεξιᾷ τὸ περιοριζόμενον διέρχεται καί ἐνοῦται τὴν καθολικὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν πρὸς τὴν ζύχναν, καί κρατῶν ταύτην διόλου ἀνέρχεται καί καταντᾷ εἰς τὴν ράχην τὴν ἐπονομαζομένην γλώσσαν, κἀκεῖθεν

Поред тога подари и моје господство проту и свим манастирима 1000 номизми као дар за дар. Толико дакле о међама и границама горе и других поседа и келија.

А у пределима Луга откупио сам једно место зимовно, за одмаралиште стоке мога манастира, од Николе Логаријаста и од околних сељака за 336 номизми. Граница тога истог места званог Вавас полази одозго са гребена високе стене и иде у виноградску јаму (за воду), затим силази на обалу звану Арети и пролази у Трстеник, затим узлази горе и достиже до Мустајине Вигле, затим силази доле у долину канала и опет се успиње уз канал звани Диомидин и ослања се на пчелињаке и успиње се горе и достиже до високе шиљате литице и пење се до изнад арија (дрвећа) и иде на цклад (међа), затим се успиње до главица реченога Ваваса, затим прелази цклад и ослања се на падине и силази на гумна и завршава у крајцима такозване Дубраве, затим се спушта доле испод гребена и завршава се опет код високог шиљатог камена одакле је и почела.

У пределима пак Стромона постоји метох између две границе, велим између Сера и Зихне, у коме постоји засебан део сам по себи одвојен од давнашњих времена. Цео пак тај простор био је посед кир Георгија стратига и његове рођене браће Николе и Димитрија, и налази се између два села, Варнара и Есфагмена. Откуписмо и тај засебан део од мало пре поменутих браће све за 879 номизми и придоддох, боље рећи поклоних га, моме свештеном манастиру кир Симона Петра да га поседује и влада њиме као властитим својим поседом у све векове. А граница тога метоха почиње од крајка села званог Варнар, обухвата и сав такозвани Кријар и успиње се малим путем превоја изнад краја варнариотске границе, остављајући омеђено у десно и спаја се са општим путем који иде ка Зихни и држећи се њега пење се скроз и достиже до гребена званог Глоса, а одатле се спушта малим путем који води ка селу Есфагмену доле на средину луга и ослања се на воду која силази одозго из извора званог Биљакон, затим држећи тај правац воде силази право и стиже до друге мочваре која је близу Сфагмена, затим се одваја испод средине те исте баре и завршава се у језеру. Унутар те исте границе постоје три храма: први храм у коме је установљен метох јесте Рођења Господа нашег Исуса Христа, припада Симон Петру по коме је то место и добило име и назива се од свих Петра. А други храм назива се Света Параскева, а трећи после њега назива се Свети великомученик Димитрије Стари, који је близу Вернара. Постоји још и виноград 28 модија у истом предграђу и прекрасан бунар, а између бунара и винограда постоји и седам дрвета, које је помесни језик на-

⁶⁸ См. у загради додаје ради објашњења: Λογγου η Σιθανιας.

⁶⁹ См. после ове речи додаје у загради: αναφερει ενταυθα τα σπορα.

κατηφορίζει τήν μικράν ὁδόν τήν ἀπάγουσαν πρὸς τοῦ ἐσφαγμένου τήν κώμην, κάτω εἰς τήν μέσην τοῦ λόγκου· καί ἀκουμβίζει εἰς τὸ ὕδωρ τὸ κατερχόμενον ἀνωθεν τῆς πηγῆς τήν ἐπονομαζομένην μπι-
 λιακον, εἶτα λαμβάνει τήν συρμὴν ἐκεῖνου τοῦ ὕδατος κατέρχεται
 κατ' ἰσότητα, καί καταντᾷ εἰς τήν ἐτέραν βάλταν, ἣτις ἐστὶ σύ-
 νεγγις τοῦ σφαγμένου· εἶτα διαχωρίζει κάτωθεν τήν μέσην τῆς αὐ-
 τῆς βάλτας· καί καταλύει εἰς τήν λίμνην, ἐντὸς δέ τοῦ αὐτοῦ συ-
 νόρου ὑπάρχουσι τρεῖς ναοί· καί ὁ μὲν πῶτος Νάος, ἐν ᾧ καί τὸ
 μετόχιον ἔδρυται· τυγχάνει ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, τοῦ Σίμωνος-πέτρας· δι' οὗ καί τήν ἐπωνυμίαν εἴληφεν ὁ
 τόπος, καί καί ὀνομάζεται παρά πάντων πέτρα· ὁ δεῦτερος ναὸς ὀ-
 νομάζεται ἁγία παρασκευή· καί τὸν μετ' αὐτόν ὁ τρίτος· ἐπονομάζε-
 ται ὁ ἅγιος μεγαλομάρτυς Δημήτριος ὁ παλαιός, ἣτις ἐστὶ σύνεγ-
 γις πρὸς τοῦ βερνάρου, ἀκμὴν ὑπάρχει καί ἀμπελῶν μοσίων εἰκοσι-
 ὀκτώ, ἐν αὐτῷ τῷ προαστείῳ, καί φρέαρ περικαλλές, μεταξὺ δέ τοῦ
 φρέατος καί τοῦ ἀμπελῶνος, ὑπάρχουσι καί δένδρα ἐπτὰ· ἣτις ἡ ἐγ-
 χώριος γλῶττια πελαίαις αὐτάς εἶωθε λέγειν· καί ταῦτα μὲν περὶ
 τοῦ αὐτοῦ μετοχίου, καί τῶν αὐτοῦ συνόρων.

Εἰς δέ τὰ κουμουτζιανὰ εἶχον οἰκίματα πάμπολλα, ἐκ τοῦ
 ἀνεκαθεν καιροῦ, ἐκ πατρῷας μου ὑποστάσεως, ἦτοι ναοὺς, οἰκίας,
 ἐργαστήρια, μύλους, ἀμπελῶνας, πυθάρους, ἀγρούς, λιβάδια, καί μα-
 γκιπεῖα· ταῦτα δέ πάντα προσήλωσα, μᾶλλον δέ ἀφιέρωσεν ἡ αὐθε-
 ντία μου, εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Κύρ Σίμωνος-πέτρας, μετὰ καί
 τοὺς πρὸ μικροῦ ἀνωθεν ἐφημένους θείους ναοὺς, ἦγουν, τὸ μονα-
 στήριον τοῦ τιμίου προδρόμου· καί τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτό-
 κου, καί τὰ ἄλλα πάντα συλλήβδη, σὺν ὄλοις τοῖς ὀρίοις, καί νο-
 μοῖς, καί δικαιώμασιν αὐτοῦ, τοῦ κατέχειν, καί δεσπόμεν αὐτά
 ἢ τοῦ Σίμωνος-πέτρας μονῆ, εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καθάπερ
 καί τὰ ἕτερα μετόχια, καί προάστεια αὐτῆς· καί ταῦτα μὲν περὶ
 τοῦ μετοχίου καί τῶν συνόρων.

Ὡσαύτως κέκτηται αὐτὴ ἡ σεβασμία μονῆ, τοῦ Κύρ Σίμωνος
 πέτρας, ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένην Δήμνῳ, ἕτερα δὲ μετόχια, εἰς τήν
 περιοχὴν τοῦ Κότζινου· ὧν τὸ μὲν ἔν ὑπάρχει τῆς ὑπεραγίας Θεο-
 τόκου, τῆς οὕτω λεγομένης Τρίγης·⁷⁰⁾ καί ὁ μὲν περιορισμὸς τοῦ
 αὐτοῦ μετοχίου, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἀγίου Παύλου,
 καί ἀνωθεν κατ' εὐθείαν τήν αὐτὴν ὁδόν, καί ἀκουμβίζει εἰς τὸν
 μύλον τοῦ γαῖτανᾶ, καί ἀναβαίνει εἰς τήν δραγασία, καί καταντᾷ
 εἰς τὸν παλαιοπάτην· καί ἀνέρχεται εἰς τὰ λουτρά, καί καταλύει

викао да назива птелеје. Толико дакле о том метоху и о његовим међама.

А у Кумучијани имадох многе грађевине од свагдашњег времена из мог очевог имања, то јест храмове, куће, радионице, воденице, винограде, посуде, њиве, ливаде, пекарне; све то придодаде, боље рећи посвети моје господство манастиру кир Симона Петра са мало пре горе споменути божанским храмовима, то јест манастир часног Претече и храм пресвете Богородице и остало све укупно са свима горама и окрузима и са правима његовим да поседује и влада њима манастир Симона Петра у све векове, као и остале метохе и предграђа његова. Толико о метоху и о међама.

Такође стече овај часни манастир кир Симона Петра на острву званом Лимнос друга два метоха у области Кочина, од којих је један пресвете Богородице такозване Триги. Граница тог истог метоха почиње од рта св. Павла и одатле узбрдо право истим путем и дотиче се воденице Гајтанаса и успиње се уз Драгасију и достиже до старе путање и пење се до купалишта и завршава код св. Георгија званог Каливит (колибар), затим силази низ Мустараду и избија на пут и држи га се и пролази и наслања се на св. Јована Претечу и окружава старо корито и достиже преко до вигле, то јест до врха вигле. Затим узлази тим путем десно и завршава код каменог тора, затим силази низ такозвани Киовректис и завршава жалом (обалом) и држећи се њега, гледајући на исток, иде и достиже до такозваних Гајли на извору, затим до Фалакра и одатле иде до потока, затим прелази и достиже до такозваног Дугог жала и држећи се тог истог жала иде и наслања се на Оксилафос, затим на Петасос, затим пролази Вурвулистрију и завршава опет код рта св. Павла одакле је и започела. То је 4350 модија земљишта, осим пуне и необрадиве земље. Унутар тог таквог окруженог простора постоји овај часни манастир звани Триги у коме је и установљен метох, шест потребних зграда и три сењака, једна ветрењача и пирг у винограду са једном келијом и многе друге (зграде) раштркане по простору, 15 судова, башта и врт и разна друга имања. А има тај манастир и други метох у крајевима Русопула, и он звани Петра, а граница тог истог метоха је следећа, као што је разграничена раније од стране Севастопула и Хиласа. Полази од храма св. Никите и иде истим путем скроз и силази у поток звани Рузија и узлази истим путем преко потока и силази на море наспрам равнице Вороскопитове. Затим узлази десно од мора и наслања се на стене зване Каваларијеве и држећи се десно достиже до храма св. славне великомученице Киријакије, затим се ок-

⁷⁰ См. само доноси „Εν Αθηναις εις την περιουχην του Κουβινου“, па у заградни додаје: „αναφρονται τα ορια και εντος η Μονη Τριγη η ναος της Υλαραγίας θεοτοκου της λεγομενης Τριγης“... па затим прекида текст повеље.

εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον τὸν λεγόμενον καλυβίτην· εἶτα κατέρχεται
 κάτω τὴν μουσταράδαν, καὶ εὕρισκει ὁδὸν, καὶ κρατεῖ τὴν αὐ-
 τὴν ὁδὸν, καὶ διέρχεται καὶ ἀκουμβίζει, εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην
 τὸν πρόδρομον, καὶ γυρίζει τὴν παλαιάν κοίτην, καὶ καταντᾷ πέρα
 εἰς τὸ βιγλάη, ἥτοι τῷ σκοπῷ τῆς βίγλας· ἔπειτα ἀνέρχεται τὴν
 αὐτὴν ὁδὸν ἀνω δεξιᾷ διὰ τὸ περιοριζόμενον, καὶ καταλήγει εἰς
 τὴν πλακόμανδραν· εἶτα κατέρχεται τὸν λεγόμενον κοιοβρέκτην,
 καὶ καταλήγει εἰς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ κρατῶν διόλου τοῦτον βλέπων
 πρὸς ἀνατολὰς, διέρχεται καὶ καταντᾷ εἰς λεγομέναις γαίλαις εἰς
 τὸ πηγάδι· εἶτα εἰς τὸν φαλακρόν, κακεῖθεν ἀπαίρει εἰς τὸ αὐλάκι·
 ἔπειτα διέρχεται καὶ καταντᾷ εἰς τὸν λεγόμενον μακρὸν γιαλόν,
 καὶ κρατῶν διόλου τὸν αὐτὸν αἰγιαλόν, διαβαίνει καὶ ἀκουμβίζει
 εἰς τὸν ὀξύλαφον, εἶτα εἰς τὸν πέτασον· ἔπειτα δὲ ἔρχεται τὴν
 βουρβουλήστριαν, καὶ καταλήγει πάλιν εἰς τὸ ἀκροτήριον τοῦ ἁγί-
 ου παύλου· ὅθεν καὶ τὴν ἀρχὴν εἰληφέν. ἔτι γῆ μοδίων τετρακισχι-
 λίων, καὶ τριακοσίων πεντήκοντα· ἐκτός τῆς χέρσου καὶ ἀνηρώτου
 γῆς, καὶ ἐντός τοῦ τοιοῦτου περιορισμοῦ ἔχει ἡ σεβασμία αὕτη
 μονὴ ἡ λεγομένη Τρίγη· ἐν ᾧ καὶ τὸ μετόχιον ἴδρυται· οἰκῆματα
 ἀναγκαιοκάτογα ἕξ, καὶ ἀχερῶνας τρεῖς, ἀνεμόμυλον ἓν, καὶ πύργον
 ἀμπέλια κελλήν ἓνα, καὶ ἕτερα ἀπανπληθῆ κατὰ τόπους διηρημένα,
 πίθους δεκαπέντε περιβόλι καὶ κῆπον, καὶ ἄλλα κτήματα διάφορα·
 ἔχει δὲ ἡ τοιαύτη μονὴ, καὶ ἕτερον μετόχιον ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ
 ρουσοπούλου, ἐπονομαζόμενον αὐτὸ πέτρα· ὃ δὲ περιορισμὸς τοῦ αὐ-
 τοῦ μετοχίου ὑπάρχει τοιοῦτος· καθὼς ἠροστατήθη πρότερον, παρὰ
 τοῦ Σεβαστοπούλου, καὶ τοῦ Χειλᾶ· ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου
 Νικήτα, καὶ βαστᾷ τὴν αὐτὴν ὁδὸν διόλου, καὶ κατέρχεται εἰς τὸν
 ρύακα τὸν ἐπονομαζόμενον ρούζια, καὶ ἀνέρχεται πάλιν τὴν αὐτὴν
 ὁδὸν πέραν τοῦ ρύακος, καὶ κατέρχεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἀντικρῶ
 τοῦ κάμπου τοῦ βορροσκοπίου, εἶτα ἀνέρχεται δεξιᾷ τῆς θαλάσσης,
 καὶ ἀκουμβίζει εἰς τὰ βράχη τὰ λεγόμενα κᾶβαλαρίου· καὶ κρατῶν
 δεξιᾷ καταλήγει εἰς τὸν ναόν, τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος
 Κυριακῆς· εἶτα στρέφεται πρὸς δυσμὰς καὶ καταντᾷ εἰς τὸ βουνο-
 χάρι, ἐνῷ ἐστὶ καὶ ναὸς ἐπονομαζόμενος Παναγία· καὶ κατέρχεται
 εἰς τὸ ἄκρον τῆς χορτολίμνης, καὶ ἀκουμβίζει εἰς τοὺς λίθους
 τοὺς λεγομένους βουβολοπέτρα, καὶ διαβαίνει εἰς τὸ παλαιοκλήσι,
 καὶ κρατῶν τὸ τοιοῦτον μονοπάτι κατὰ ἀνατολὰς διόλου, καταντᾷ
 εἰς τὸν ναόν τῆς ἁγίας Σένης, ἐνθα καὶ τὸ μετόχιον ἴδρυται· ἔχει
 δὲ οἰκῆματα καὶ κελλεῖα παρὰ τὸν θεῖον ναόν· εἰσὶ δὲ καὶ πηγαί

реће на запад и достиже до планинског насеља где се налази храм зван Панагија и силази на крај травнате баре и наслања се на стене зване Вувалопетра и иде у старо црквиште и држећи се те стазе скроз на исток достиже до храма св. Ксеније где је и метох установљен. А има зграда и келија поред тог божанског храма, има и извора који дају воду, а има и ограда и винограда и много плодних дрвета и две ветрењаче и девет посуда и много других имања. А постоје и други храмови у том одређеном простору: храм св. славног пророка Претече и храм св. Трифона и храм св. мученика Кирика и св. славног великомученика Георгија. А од горњег храма речене св. Ксеније, у којој се и метох налази, иде мало и заврши се св. Никитом одакле је и почело. Толико дакле о томе. Има пак и изван трговишта Кочиног другу грађевину за сакупљање течне миришљаве смоле, храм пресвете Богородице зване Триги са вртом и виноградом 30 модија и један муљач и две посуде, и толико дакле о томе. Све то скупа откупи моје господство и посвети горе реченом манастиру Господа и Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа званом кир Симона Петра, да то поседује и управља са властитим правима и преимућствима докле ова земља постоји и док сунце на земљу гледа, у потпуном и неотуђивом власништву, неиспитиван ни од кога нити уопште коме полагајући рачуна.

Зато се даде ова хрисовуља моћног ми господства и запечати се и даде се манастиру кир Симона Петра на утврђење и вечну сигурност месеца октобра текућег седмог индиктиона 6772. године, коју и потписујем својеручно црвеним словима и то овако: У Христу Богу верни деспот и самодржац целе Србије и Романије Јован Угљеша.

Зато и ми потврђујемо ово писмо и тврдимо и одлучујемо да ствари ових поседа и имања и метоха, које се налазе под влашћу и господством тог истог манастира, буду неотуђиве и непомичне, а ако се ко усуди да одузме од ствари његових и отуђи од манастира и погази границе и пренебрегне ову хрисовуљу, нека је одлучен од једносусне и животворне и нераздељиве Тројице у садашњем веку и у будућем и проклет и неопроштен. Зато, ради објављивања овога, написа се ово потврдно писмо наше смерности године 7131. од стварања света.

† Кирил по милости Божјој архиепископ константинопољски, Новога Рима и васељенски патријарх.

ναούσαι ὕδατα· ἔχει δὲ καὶ ἐσώθῦρια, καὶ ἀμπέλι καὶ κάρπιμα δένδρα παμπληθῆ, καὶ ἀνεμομύλους δύω, καὶ πίδαους ἐννέα, καὶ ἄλλα πολλά κτήματα· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι ναοὶ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ὄροστασίου· ὁ ναὸς τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου· καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Τρύφωνος· καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κυρίκου· καὶ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου· ἀπὸ δὲ τοῦ ἄνωθεν ναοῦ τῆς εἰρημένης ἁγίας Εἰνης, ἐν ᾗ καὶ τὸ μετόχιον ἱδρυται, ὑπάγει μικρὸν καὶ καταλήγει εἰς τὸν ἅγιον Νικήτα· ὅθεν καὶ τὴν ἀρχὴν εἰληψε, καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ἐχει δὲ καὶ ἔξωθεν τοῦ ἐμπορίου τοῦ Κοιζίνου, ἕτερον οἰκημα ἀπὸ προσυνάξεως, τῆς καληραίας βδέλενας. ὁ ναὸς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς λεγομένης τρίγης, μετὰ κήπου καὶ ἀμπελῶνος μοδίων τριάκοντα, καὶ ληνὸν ἕνα, καὶ πίδαους δύω· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ἐξωνησάμην συλλήβδην ἢ αὐθεντία μου, καὶ ἀφιέρωσε τῇ ἄνωθεν εἰρημένη μονῇ, τοῦ Κυρίου καὶ θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῇ ἐπικαλουμένῃ τοῦ κῦρ Σίμωνος - πέτρας· ὡσάν κατέχει αὐτὰ καὶ νέμηται μετὰ τῶν ἰδίων δικαιωμάτων, καὶ προνομείων, ἄχρις ἂν τὸ περίγειον τόδε συνίσταται, καὶ ὁ ἥλιος τὴν γῆν ἀφορᾷ, κατὰ τελείαν δεσποτείαν, καὶ ἀναφαίρετον, μὴ ἀνακρινομένης παρά τινος, ἢ λογοποιουμένης τὸ παράπαν· εἰς⁷¹⁾ τοῦτο ἐπέδωθη τὸ χρυσόβουλλον τῆς κραταιᾶς μου αὐθεντίας καὶ ἀπεσφράγισται καὶ τῇ μονῇ τῇ τοῦ Κυροῦ Σίμωνος - πέτρας, ἐπέδωθη εἰς ἀσφάλειαν, καὶ βεβαίωσιν αἰώνιον. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τῆς τρεχούσης ζ', Ἰνδικτιῶνος, τοῦ, χ, ψ ο β' ἔτους,⁷²⁾ ἐν ᾗ καὶ ὑποτυπῶ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων οἰκειοχείρως ἔχονται οὕτως· Ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστός δεσπότης καὶ αὐτοκράτωρ πάσης Σερβίας καὶ Ρῶμανίας Ἰωάννης Οὐγκλεσις.

Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἐπιβεβαιούμεν τὸ παρὸν γράμμα, καὶ ἐπικυροῦμεν καὶ ἀποφαινόμεθα, ἵνα τὰ ὅσα πράγματα τῶν αὐτῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων, καὶ μετοχίων, εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν, καὶ δεσποτείαν τῆς αὐτῆς Μονῆς, ἀναπόσπαστα ὑπάρχουσι, καὶ ἀμετακίνητα· ὅς δ' ἂν τολμήσῃ ἀφαιρέσαι, καὶ ἀποσπᾶι τῶν κτημάτων, καὶ πραγμάτων αὐτῆς, καὶ ἀποξενῶσαι τῆς μονῆς ταύτης, ἢ καταπατῆσαι τὰ ὄρια καὶ παραβλέψαι τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο· ἀφωρισμένος· ἔξω ἀπὸ τῆς ὁμοουσίου, καὶ ζωοποιού, καὶ ἀδαιρέτου Τράδος, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος· Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγράφη τὸ παρὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα τῆς ἡμετέρας μετριότητος. κατὰ τὸ ζρλα'ον ἔτος ἀπὸ κοσμογονίας.

+ Κύριλλος ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικός Πατριάρχης. _

Испод патријарховог потписа следују потписи епископа и патријаршијоких функционера међу којима је Смирнакис прочитао:

† Κυζίκου Παρθένιος, † Χαλκηδόνος Ἰωάσαφ, † Ἀρχιάλου Παρθένιος, † Ὁ Μέγας λογοθέτης τῆς Μεγάλλης Ἐκκλησίας ἔχων τὴν γνῶμην τῶν ἁγιατάτων Πατριαρχῶν τοῦ Ἀντιοχείας Ἰγνατίου, τοῦ Πανιεροτάτου Μητροπολίτου Ἰγνατίου, τοῦ Ἱεροσολύμων Θεοφάνους, τοῦ Ἀθηνῶν, τοῦ Λακεδαιμόνος, τοῦ Εὐρίπου καὶ τοῦ Ἐλασσῶνος. Ὁ Μέγας Σακκελάριος, καὶ ὁ Μέγας χαρτοφυλαξ.⁷³⁾ али је остало још доста непрочитаних имена.

Повеља деспота Јована Угљеше манастиру Симонпетри мора да је 1622/23. године била у врло лошем стању. Оштећена места било је тешко попунити. Патријарх Кирило Лукарис, односно преписивач у његовој канцеларији, попуњујући оштећена места, учинио је, можда, више већих или мањих грешака, али основна грешка је у навођењу године издавања повеља. У Лукарисовом препису, наиме, стоји да је Угљешина повеља издана „месеца октобра, седмог индикта 6772“ (= октобра 1263). Пошто Угљеша у уводу своје повеље вели да му је Бог подарио „мало начало и власт“ и „помаза ме јелејем благодати и увенча“⁷⁴⁾ да будем деспот целе Србије и Романије“, а то је било 1365,⁷⁵⁾ повеља је могла бити издана само после те године. Не знамо које су цифре у датуму повеље биле оштећене, а које су се добро распознавале, али одмах пада у очи да у Лукарисовом препису повеље нема подударности између броја индикта и броја године, јер знамо да је седми индикт у току Угљешиног деспотовања био 1369. године. У препису је, међутим, после седмог индикта стављена година 6772 (= 1263, јер се ради о месецу октобру). Патријарх је, наиме, био у заблуди да је деспот Угљеша живео у XIII веку кад и свети Симон,⁷⁶⁾

⁷³⁾ См. до ове речи не наводи текст, а од ове речи га доноси све до краја закључно са датумом.

⁷⁴⁾ См. овде завршава.

⁷⁵⁾ Το αἴτιον Οροῦ, 94.

⁷⁶⁾ Чинове о крунисању цара, краља, деспота и кесара донео је прво Ј. Goar, Euchologion sive rituale Graecorum, Venetiis 1730 (фототипско издање Грац 1960), затим П. Сырку, Литургическіе труды патриарха Евтимія Терновскаго, СПб 1890, а код Срба Сава Дечанац, Владалац и народ, Београд 1897, 164—168.

⁷⁵⁾ Острогорски, Сабрана дела IV, 446.

⁷⁶⁾ За св. Симона каже светогорско предање, које је записао и Успенски, да је живео у време грчких никејских царева Теодора Ласкара, Јована Ватаца и Михаила Палеолога (1204—1280) (Νεὸν Λετρωναριον, Венеција 1819, 95; П. Успенскій, Первое путешествіе, 147). Отуда се у Светој Гори помишљало да је и деспот Угљеша био савременик Симонов, те је и на икони, на којој су приказани деспот Угљеша са кћерком и свети Симон, за коју се вели да је лични поклон Угљешин, стављена година αςζβ = 1262 (Аврамовић, Описаніе древности србски у светој (атонској) гори, 77).

а пошто је седми индикт био 6772 (1263/64) године, он је ставио ту годину. Због тога патријарх и у уводном излагању, пре самог преписа повеље, тврди да је повеља написана пре 359 година. По томе се да закључити да су на оригиналу повеље биле оштећене цифре године, те се патријарх, односно преписивач, повео за јасним бројем индикта и за ондашњим знањем историје и ставио годину 1263. На основу тога израчунао је да је повеља писана пре 359 година. Ми пак, поводећи се такође за бројем индикта, али и за данашњим познавањем историје, закључујемо да је деспот Јован Угљеша издао ову повељу у октобру 1368, дакле на почетку тадашњег седмог индикта, јер је то једини седми индикт у току Угљешиног шестогодишњег деспотовања.

И Смирнакис је видео да је година 1264. погрешно стављена. Он наводи да је и у *Νεον Λεζιον'αριου* на страни 95 такође стављено да је Угљеша примио власт 1264. и увиђа да је грешка у датуму велика цео један век. Зато, у уверењу да је у години 6772. погрешна само цифра за стотице, он ставља годину 6872 (= 1364), па је, произвољно ставио и тој години одговарајући број индикта (два, вита), иако се не само на каснијој калиграфској транскрипцији већ и на Лукарисовом оригиналу преписа повеље јасно види за индикт број седам, (зита). Шта више, Смирнакис себи на основу тога датума дозвољава да и у патријарховом уводу уместо броја 359 писаног речима *τριακκοσιον πεντηκοντα ενν'εα* стави бр. 259 писан арапским цифрама, да би му се то слагало са годином 6872 (= 1364) коју је произвољно ставио на крају повеље (GQOB уместо јасно написаног и читког XΨOB). Тако је Смирнакис уместо објашњења унео у познавање садржаја и датума ове повеље још већу збрку.

На основу помног проучавања оригиналног текста овог Лукарисовог акта, у који је унесен препис Угљешине повеље, и на основу свега што се данас зна о деспоту Угљешу, можемо закључити да је Угљешина повеља писана „октобра текућег седмог индикта 6877”, односно у октобру 1368. године.

Иако морамо претпоставити да у Лукарисовом препису, баш због велике оштећености оригинала и попуњавања оштећених и упропаштених места, има нових речи, ипак морамо имати поверења у његову добру намеру, у савесно вршење овог посла и у истинитост основног садржаја повеље у овом препису. „Уосталом, вели Острогорски, ми смо већ могли да се уверимо у веродостојност сведочанства истог Кирила Лукариса о томе да је Угљеша поклатио Ватопеду манастир Спилеотисе”.⁷⁷⁾ Зато примамо као тачно казивање Угљешино у повељи да су његови мајстори под руководством јеромонаха Јефимија Пневматика „лодигли и саградили цео свештени манастир са пиргом и келијама и свим потребним; и црква би потпуно украшена и живописана и премноге драгоцености положили у њој у светим иконама и књигама и златкотканом (одеждама) и цела би покривена оловом”. Дакле, у време кад је Угљеша погинуо на Марици, његов манастир је био нов и блистао на Симоновој стени.

⁷⁷⁾ Острогорски, Сабрана дела IV, 571.

У тешким временима, која су настала после Маричке битке и Угљешине погибије, манастир је изгубио много од својих прихода и све теже се издржавао. У времену кад је још било свеже сећање Светогораца на деспота Угљешу као ктитора манастира Симонпетре и на његов боравак у Светој Гори пре поласка у злосрећну битку, појавио се нови добротвор светогорских манастира па и манастира Симонпетре. Био је то српски деспот Бурба Бранковић. Он више није био у стању да даје манастирима земљишне поседе,⁷⁶⁾ али их је зато обдаривао редовним новчаним прилозима, што је у оно време опште несигурности за манастире било још боље. Он се својим даровима сетио Велике Лавре св. Атанасија, манастира Светог Павла, а 1429. је одредио манастиру Есфигмену, свечаном повељом на којој се налази минијатура целе његове породице, по 50 литара сребра годишње од новобрске царине, „за окрмљеније монастирско“, с тим да он и жена му Јерина буду „хтитори“ монастирски и „да се зове монастир господства нашег“.⁷⁷⁾ Манастиру Симонпетри издао је грчки писану повељу са одредбом да се овом манастиру даје из деспотове ризнице по 20 литара сребра годишње.⁸⁰⁾ Владимир Петковић тврди да је Бурба Бранковић поново сазидао цркву у манастиру Симонпетри.⁸¹⁾ Са сећањем на ту обнову и на добротворство деспота Угљеше и Бурба манастир Симонпетра је око 1430, заједно са целом Светом Гором, утонуо у тешки период своје историје под турском влашћу.⁸²⁾

III ИСТОРИЈА И ПРЕДАЊЕ

У повељи деспота Јована Угљеше и у осталим историјским изворима нигде се не помиње Угљешина кћи нити које друго његово дете осим синчића Угљеше Деспотовића, сахрањеног у Хиландару. Настаје питање, како је у светогорско предање могло ући овако детаљно, живо и пластично причање о Угљешиној кћери, кад је он, колико знамо, уопште није имао. Коначно, зар не би побожни Угљеша у својој повељи поменуо кћерину исцељење као мотив за подизање манастира из захвалности за велико добротворство примљено од Бога и Свеца. Напротив, он у повељи вели да манастир подиже из захвалности Богу што му је „подарио мало начало и власт, то јест, помаза ме јелејем благодати и увенча да будем деспот целе Србије и Романије“.

⁷⁶⁾ То не би имало ни сврхе, јер је и у Србији, као и у осталим вазалним државама, сва земља, па и она која је била поклоњена манастирима, била оптерећена султанским данком од кога их нико није могао ослободити (М. Spremić, *Turci i Balkansko poluostrvo u XIV i XV veku*, *Jugoslavenski istorijski časopis* 1—2, 1966, 40).

⁷⁷⁾ К. Лиречек, *Историја Срба*, Београд 1952, II, 401, 410; В. Марковић, *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*, Београд 1920, 143—144.

⁷⁸⁾ Langlois, *Le Mont Athos*, 1867, 71; Грујић, *Светогорски азили*, Гласник СНД 9, 1931.

⁷⁹⁾ Најпре у *Забавнику Српских новина*, Крф 1918, бр. 16—17; ср. Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа, Београд 1950, 296, 469.

⁸⁰⁾ Д. Анастасијевић, *Света Гора (Атонска)*, Енциклопедија СХС IV, 55; А. Дероко, *Света Гора*, Београд б. г., 8.

Откуда, дакле, светогорској легенди идеја о болесној кћери деспотовој?

Видели смо да се у историју манастира Симонпетре и уопште у историју светогорску, која се после пада Свете Горе под Турке више памтила и препричавала него ли писала и читала, уплело и име новог светогорског добротвора, српског деспота Бурџа Бранковића. У Србији је Бурџ Бранковић у народном предању познат као кти-тор манастира Девича. Гиљфердинг је у својој „Поездки“ записао казивање једног девичког монаха о животу и раду св. Јанићија Девичког — како је „дуго времена живео потпуно незнан и усамљен у шуми где се сада налази манастир; како је народ мало по мало почео да дознаје о његовим подвизима и долазио к њему, те је и деспот Бурџ Бранковић, господар српски, чувши за његова чудеса, довео к њему своју слепу кћер и он јој је повратио вид умивши јој очи водом из извора који и сада показују близу манастира; како се Јанићије, непрестано узнемираван у својој самоћи, удаљи у Црноречке горе и уселио се тамо у пећину, где је и завршио живот; напоследку, како је Бурџ Бранковић, одмах после његове смрти, саградио манастир на месту где је он исцелио његову кћер и пренео његово тело, које тамо лежи и до данас нетљено, дајући благодат и исцељење свима који са страхом и вером к њему припадају“.⁸³⁾

Интересантно је како се ово предање развијало у легенду. У служби св. Јоаникију која је писана ускоро по његовој смрти, још за живота деспота Бурџа,⁸⁴⁾ уопште се не помиње чудо са исцељењем деспотове кћери, а у синаксару који је уврштен у ту службу од самог почетка, за живота деспота Бурџа (који се у тексту назива „благочестивим“ а не покојним или „блаженопочившим“), само се уопштено каже да је деспот добио оно што је од Свеца молио. „Пришедъ же къ нему и желанное получивъ, и некако блгъ изрекъ свывшася: и благословеніемъ и молитвами святаго, церковь оубо сотворише, оже во храмъ Бвденіа пречистіа Богоматере: и отца своего духовнаго деспотъ наименовавъ Свѣтаго“.

Ово синаксарско житије у препису из 1757. налази се сада у Архиву Српске академије наука и уметности број 71, а први га је објавио епископ арадски Синесије Живановић у Римничком Србљаку (1761) на последњим странама (лист 260б—261б) рускословенском редакцијом, одакле смо и навели овај цитат.

Чињеница да је још за време деспотова живота писано и читано у манастиру да је он дошао к св. Јоаникију „и некако блгъ изрекъ свывшася“ и „желанное“ получио, говори о историчности овог сусрета. Међутим, треба имати разумевања за прећуткивање исцељења деспотове кћери. Она је била још девојка, а болест је тужна, достојна сажаљења. Док је Гиљфердинг записао да је деспотова кћи имала болест у очима, Гедеон Јуришић је записао предање да је девојка коју је св. Јоаникије исцелио боловала од проказе (губе). Због тако неу-

⁸³⁾ А. Т. Гиљфердингъ, Поездка по Герцеговинѣ, Босніе и Старой Сербіи, СПб 1859, 289—290. Ср. Србскій лѣтописъ за годину 1859, часть друга, кн. 100, Будим 1860, 104.

⁸⁴⁾ Борѣ Трифуновић, Белешке о делима у Србљаку, О Србљаку, Београд, 1970, 322—323.

годне болести предање, у верзији коју је он забележио, не спомиње ни деспота ни његову кћер.⁸⁵⁾

Из манастира ушло је ово предање дубоко у народну душу и у народну песму. У шестој књизи Вукове збирке народних песама (1899) објављена је и песма *Зидање Девича*. Она је, како вели Борђе Сп. Радојичић, „набена у Вуковим београдским рукописима, у оригиналном тексту непознатог скупљача”.⁸⁶⁾ Док манастирско предање говори да је деспотова кћи боловала од очију, а Јуришић забележио да је девојка, коју је излечио св. Јоаникије боловала од проказе, народни песник у безазленој отмености, која не трпи да се о невољама ближњих говори грубо, што би их могло да повреди, не даје никакву дијагнозу физичке болести, већ описује тешку психофизичку патњу којој нема дијагнозе, али која изазива топлу симпатију, искрено саучешће, сапатњу.

„Разболе се ћерца јединица
Господара Смедеревца Буро,
По имену лијепа Марија,
Боловала седам годин' дана,
Нит' умире нит' јој лакше бива,
Нити спава, нити шта говори,
Него трепти као лист на гори.”

Буро је много „поарчио блага” тражећи „видаре” у својој земљи и ван ње,

„Ал' му нико ћерцу не извида,
Но остаде као што је била,
Болујући и муке мучећи”.

Једног недељног јутра, пошто се умрио и Богу помолио, зачу Буро глас са брада Годомина:

„Господару, Смедеревче Буро,
На твојој бабу остала је клетва
Што издаде на Косову царство,
Иза баба остала на тебе,
И на твојој белој и кољену,
Зато твоја ћерца муке мучи.”

⁸⁵⁾ „У нахији Вучитрнској четири часа од Косова има едан манастир *Девичь* овако наименован и због тога, што се е една дѣвица одъ проказе исцѣлила. Преподобни Јоаниѣе, кога е гробъ у овомъ Монастиру, живіо е овде у планини као пустињикъ. Дѣвица нѣка, коя због проказе нѣ могла трпѣна быти у дому своѣго оца, лутала е по планинама, и тако наиђе на овогъ пустињика кодъ извора, на комъ е реченый пустињикъ воду пїю. Пустињикъ видећи прокажену дѣвицу зашита е, шта чини по планини, дѣвица се изясни даоу у дому отчиномъ збогъ проказе не трпе, онъ јој рекне, да се на овомъ извору мїе, дѣвица омивши се буде одъ проказе исцѣлена. Отацъ дѣвице ове кодъ овогъ исцѣлителногъ источника затымъ сазида манастиръ, гди е по томъ Преподобный Јоаниѣе скупивши братство живїо” (Геден Јосиф Јуришић, Дечански првенац, Нови Сад 1852, 123).

⁸⁶⁾ Б. Сп. Радојичић, Јанићије Девички, Књижевна збивања и стварања код Срба у средњем веку и у турско доба, Нови Сад 1967, 225.

После ове „дијагнозе” тајанствени глас упућују Буро чудном „лекару”, светом Јоаникију.

„Па ти иди равноте Косову
Преко воде студене Дренице
Кршевитој Девичкој пустињи,
Тамо има старац Јанићије,
Који пости и Богу се моли,
Он ће твоју ћерцу извидати.”

Буро узме болесну кћер и пође Девичкој пустињи. Тамо нађе Старца како „сузе рони а Богу се моли”, па кад чу за девојчино страдање, погледа у „књигу староставну,

Књигу гледа, а сузе пролива,
Па овако старац проговара:
„Ти си, Србе, Смедеревче Буро,
На твој бабу остала је клетва
Што издаде цара на Косову,
Иза баба остала на тебе,
Зато твоја ћерца муке мучи.
Но се покај и исповиједај
Па ће твоја ћерца оздравити”.
Проли сузе Смедеревац Буро,
Покаја се и исповиједи,
Оздрави му ћерца јединица,
Љепша поста него што је била,
Проговара и Богу се моли.”

Буро хоће да награди Свеца и даје му хиљаду дуката, али овај то одбија, јер он неће ничијега блага, „него оћу да ми Господ плати када будем на ономе свијету”. Зато Буро у Девичкој пустињи сагради цркву „да се старац у њој Богу моли, па он оде своме Смедереву”.

Из народне песме ушао је податак о болести деспотове кћери у синаксар који је тим податком проширио митрополит Михаило и унео га у своје издање Србљака (Београд 1861). Он вели да је „деспот Георгиј иже в Смедеревје” дошао к св. Јоаникију „просја чрез њего от Бога исцјељенија дшчери својеј от многих љет недуговавшей...” И Бог „молитвами преподобнаго здраву представи дшчер деспотову”.

Легенде о Бурђевој кћери „јединици” и о болесној кћери деспота Јована Угљеше необично личе једна на другу и садржајно и по композицији.

1. Светогорско предање говори да је Угљешина кћи била „бесомучна”, мучена од злог духа, а народна песма за Бурђеву кћер вели да „нит’ умире нит’ јој лакше бива... него трепти као лист на гори”.

2. Угљеша је све чинио и молио се разним свецима, а помоћи није било. Бураћ је „много поарчио блага, све тражећи по земљи видара, чак из Беча из земље њемачке и Маџарске земље поносите, ал’ му нико ћерцу не извида”.

3. Угљеша изненада чује глас демона: „Узалуд се трудиш, царе. Ако не дође Симон са Атонске горе, нећу изићи”. И Бураћ такође

чује глас изненада. „Баш у јутру у свету нећељу... нешто кликну с брада Годомина”, открива му тајну болести његове кћери и упућује га старцу Јоаникију, који пости и Богу се моли. „Он ће твоју ћерцу извидати”.

4. Чим је Угљеша чуо глас демона, пође да се молитвом обрати св. Симону, а Бураб, чим је чуо глас са Годомина у чуду се „крстом прекрстио” и пошао старцу Јоаникију.

5. Угљешина кћи се дејством св. Симона ослобађа злог демона (баш као библијски младић, Лука 9, 42) и „од тог времена она је по благодати Христовој сачувала своје здравље у мирном стању у све дане и године свога живота”. Тако је и са Бурбем. Пошто се „покаја и исповиједа, оздрави му ћерца јединица, љепшта поста него што је била, проговара и Богу се моли”.

6. Угљеша се одмах по исцељењу своје кћери обраћа светогорском проту (св. Симон је већ био умро) за дозволу и одмах гради манастир „у знак благодарности дивном добротвору преподобном Симону”. У Бурбевом случају, пошто старац Јоаникије неће да прими хиљаду дуката, „одма Буро дозива мајсторе, те сагради у пустињи цркву, да се старац у њој Богу моли.”

Ова подударност казивања двеју легенди није случајна. Она извире пре свега из духа поезике старе словенске књижевности, која воли целовито и сликовито казивање у коме се оно што је главно казује сажето, тек толико да се изрази основна идеја, а детаљи се додају ради употпуњавања, ради пластичности слике и казивања. Детаљи имају увек више естетски и етички него ли историјски значај. Они садржајно чак не морају ни имати карактер историјских факата. У *Зидању Девича* Бурбева кћи је „ћерца јединица” да би се што боље потенцирала и разумела велика родитељска туга. Песника не интересује историјска чињеница да је деспот Бураб имао три кћери и три или четири сина,⁸⁷⁾ њему је важна идеја, основна мисао и порука песме, а њу литерарно изоштравају баш ови детаљи, епитети и остале песничке стилске фигуре. Већа је туга за јединицом него за једном од три кћери; тајанствени глас са Годомина долази Бурбу баш у недељу, у дан посвећен Богу и молитви, вези са оним светом; сузе прате и интензивну молитву и сазнање о туђем греху и искрено покајање; старац духовник мора бити „комплетан”, мора имати све особине старца, „бијела му и коса и брада, на штаку се старац ослонио” итд.

Све нас то наводи на закључак да је народно предање о зидању Девича, изражено у житију св. Јоаникија, у народном причању, а нарочито у народној песми, преко српских светогорских калуђера, којих је било и у Симонпетри, утицало на стварање светогорског предања о подизању манастира Симонпетре. Повод за то дало је уклапање у историју Свете Горе и у историју овог манастира личности новог деспота и светогорског добротвора Бурба Бранковића. Али док је драматична и ганутљива прича о деспотовој кћери и њеном исце-

⁸⁷⁾ А. Ивић, *Историја Срба у Војводини*, Нови Сад 1929, 34. У свом ранијем спису *Родословне таблице српских династија и властеле* (Београд 1923, бр. 7) Ивић наводи поред Бурбевих синова Гргура, Стефана и Лазара, још и Годора који је умро 1430.

љењу освојила уобразиљу светогорских становника, ново име новог деспота Бурђа није могло да потисне име популарног деспота Угљеше, које се дубоко урезало у свест Светогораца као име последњег великог добротвора Свете Горе и ктитора не само Симонпетре већ и многих цркава и манастирских грађевина. Зато је у Светој Гори у лепу причу о исцељењу деспотове кћери унесено име Угљешино, а текст приче о Девичу прилагођен Симонпетри.

На сличност, сродност и повезаност предања о постанку и најранијој историји манастира Симонпетре и Девича указују и епизоде о нападу Турака на ове манастире, једна у житију св. Симона, а друга у другом делу песме „Зидање Девича”. Димитрије Аврамовић је записао предање о нападу Турака на манастир Симонпетру, које је чуо у самом манастиру: „Једампут Турци увате Св. Симеона те га избију, но сместа сви ослепише. Покају се и молише се св. Симеону да их исцели. Онда Св. Симеон узме зејтин из кандила, намаже им очи и сви прогледаше. Покрсте се и буду монаси”.⁸⁸⁾

У песми „Зидање Девича”, пошто је завршено казивање о грађњи цркве и одласку деспота Бурђа, прича се како је везир Буприлић пошао са војском, „три хиљаде Љопа и Латина, који су се били истурчили”, да убије и Бурђа и Јоаникија, а од цркве да гради џамију. Али,

„Кад се везир цркви помолио,
Дуну вјетар од бијеле цркве,
Сва везиру помами се војска,
И под њим се коњиц помамио,
Па побјеже у гору зелену.
Кад се везир виђе у невољи,
Од поамна коња одскочио,
Па пјешице трчи манастиру
И овако везир проговара:
„Молим ти се, стари калуђере,
Мол’ се Богу по твоме закону,
Да би моја војска оздрвила,
А ја ћу ти прилог учинити,
Украј цркве дворе саградити.”
Дуовник се Богу замолио,
Одма паши сва оздрави војска,
И оздрави мула са дивана.
Тада паша прострије сецаде
Пред вратима код бијеле цркве,
Па он клања и Богу се моли.
Још дозива стотину мајстора
Те код цркве бијеле дворе гради,
Да у њима дуовник борави,
Нек се прича и приповиједа
Да је Бураб Девич саградио,
А Буприлић дворе код Девича.”

⁸⁸⁾ Аврамовић, Света Гора са стране вере, художества и повеснице, Београд 1848, 131.

Дакле, и у Девичу као и у Симонпетри манастир чува виша сила посредством оснивача, св. Симона и св. Јоаникија. Пред том силом, чији су они посредници, повлаче се непријатељи, у овом случају Турци, као и у претходном случају зли демони.

Најромантичнији и литерарно свакако најлепши одељак светогорског казивања о најстаријој историји манастира Симонпетре представља прича о тобожњем Угљешиним сину, о његовом монашењу и подвижништву у овом манастиру до смрти. За такво казивање се заиста не може наћи историјска основа. Једино се може помишљати на извесне историјске чињенице које су могле да послуже као елементи, као скупочени каменчићи за стварање овога уметнички израђеног и богато садржајног књижевног мозаика. Ти су елементи могли бити узети са разних страна. Поред асоцијација на долазак једног српског принца за светогорског монаха (Свети Сава) ти су елементи могли бити делимично узети 1) из података о животу деспота Угљеше и његове породице, 2) из живота последњег Немањића, св. Јоасафа, монаха метеорског манастира св. Преображења и напослетку 3) из средњовековног романа о Варлааму и Јоасафу.

1) Историјска је истина да је Угљеша учинио много добра Светој Гори. Истина је да је саградио манастир Симонпетру. Истина је да је имао сина за кога је знала Света Гора, јер је у њој (у Хиландару) заувек остао да почива, а није дочекао да се посвети политичком животу као очев наследник. То су могући подаци из живота Угљешине породице.

2) Други потенцијални извор елемената за легендарну монашку биографију тобожњег Угљешиног сина је биографија преподобног Јоасафа, сина цара Симеона (Синише), брата Душановог, који је пре монаштва називан „цар Јован Урош Палеолог“ или „Јован Дукa“. Он се, 1381. замонашио и као монах Јоасаф живео све до своје смрти (око 1422—1423) или у манастиру Ватопеду на Светој Гори или у метеорским манастирима у Тесалији,⁸⁹⁾ те се својим животом и заслугама дубоко урезао у предање метеорског и светогорског монаштва.

Напослетку, на светогорску легенду о тобожњем Угљешиним сину могао је утицати најбољи и зато много читани средњовековни роман „О Варлааму и Јоасафу“. Читајући га, ми у Варлааму препознајемо св. Симона или каснијег игумана манастира Симонпетре, у Авениру оцу Јоасафовом — Угљешу, а у Јоасафу тобожњег Угљешиног сина. Последње главе овог романа нарочито личе на светогорско казивање о монаштву и подвизима Угљешиног сина у Симонпетри.

IV ЗАКЉУЧАК

Циљ овог рада је да се допринесе разјашњењу историје постанка манастира Симонпетре, задужбине деспота Јована Угљеше, на основу критичког разматрања онога што о томе говори записано светогорско предање и историјски извори, пре свега Угљешина ктиторска повеља, сачувана у овереном препису из 1623. године, који се овде први пут објављује у целости на грчком језику и у српском преводу.

⁸⁹⁾ Жиречек, Историја Срба, Београд 1952, I, 253—254.

У току рада је утврђено да је деспот Јован Угљеша саградио манастир Симонпетру између 1365, кад је крунисан за деспота, и 1368, кад је издана повеља. Радове је изводио протомајстор јеромонах Јефтимије Пневматик са својим помоћницима.

Проучавањем преписа повеље утврђено је да је она писана у октобру 1368. Досадашња издања ове повеље К. Влаха, Г. Смирника и других нису потпуна, а њено датирање је било произвољно и нетачно. Поред мана које се могу претпоставити у оваквом раду, овај препис Угљешине повеље ипак остаје као најсигурнији извор за познавање постанка манастира Симонпетре, тим пре што се са њеним подацима слажу и остали познати нам извори.

Као Угљешин мотив за подизање овог манастира светогорско предање наводи благодарност Угљешину св. Симону за исцељење болесне кћери. Међутим, то демантује повеља, у којој Угљеша вели да подиже овај манастир из захвалности Богу „који је и мени ништавном и земљи тежећем Јовану Угљешу подарио мало начало и власт, то јест помаза ме јелејем благодати и увенча да будем деспот целе Србије и Романије...“ Да је он то чинио у знак благодарности Богу и св. Симону за исцељење своје кћери, он би то свакако, као побожан човек и усрећени родитељ, у повељи истакао.

Светогорско предање о деспоту Угљешу као ктитору манастира Симонпетре настало је у новије време. Своју коначну редакцију добило је најраније у другој половини XVIII века, јер га Барски 1744. не спомиње, а Успенски 1877. каже да је предање настало „не тако давно“ и да га је саставио неки Светогорац. Из поређења предања, како га је записао овај Светогорац, и овереног преписа Угљешине ктиторске повеље, види се, да се редактор записаног предања није служио овом повељом.

Светогорско предање о деспоту Јовану Угљешу као ктитору, о његовој исцељеној кћери, о сину који се замонашио у овом манастиру итд. представља, као литерарни састав, сјајан пример светогорске хагиографске књижевности. Оно је изаткано из разнородних, књижевно успешних елемената, утканих у целину према захтевима ове врсте књижевности са религиозно-моралним циљем. Због религиозно-педагошких разлога писац се не бави много историјском фактографијом, већ је пажња посвећена детаљима у којима се рацветавују ликови и идеје „корисне за душу“, узете из историје, која се радије препричавала него ли читала и проучавала, и из народне песме и књижевности оног времена.

Због фрапантне сличности између светогорског предања о Угљешином подизању манастира Симонпетре и српске народне песме „Зидање Девича“ закључујемо да је казивање народног предања о исцељењу кћери деспота Бурђа Бранковића код св. Јоаникија Девичког коме је захвални отац саградио цркву, утицало на стварање светогорског предања о постанку манастира Симонпетре. Мислим да је девички случај могао бити аплициран на случај Симонпетре тим пре што је и деспот Бурђа био велики добротвор Симонпетре, где се чуло за чудо из Девича, при чему је име деспота Бурђа замењено именом деспота Угљеше, главног ктитора манастира Симонпетре. Међутим, Јован Угљеша, колико историја зна, није имао кћери. Али, он није

имао ни оног сина о коме прича предање. Ово, „ради користи чита-лаца . . . прекрасно и за душу корисно казивање” о Угљешином сину могло је бити надахнуто појединостима из живота српских династа (Светог Саве, Светог Симеона и преподобног Јоасафа) који су напустили владарску каријеру и отишли у монаштво, али свакако да је овде био присутан и литерарни утицај тада популарног романа о Варлааму и Јоасафу.

Уопште, сматрамо да при проучавању историје светогорских манастира, па и Симонпетре, не треба од дела Атонског патерика захтевати подударност казивања са историјском фактографијом заснованом на несумњивим документима. Зато и овде треба посматрати светогорско предање и Угљешину повељу са два различита становишта: предање са становишта историје светогорске хагиографске књижевности, а повељу са становишта дипломатике и политичке и црквене историје. Тада ће сваки од ових састава добити високу оцену у својој области, јер се од њих неће тражити оно што нису ни могли ни хтели да кажу, већ што су по књижевним односно дипломатичким принципима онога времена требали да кажу. А они су нам то казали на начин који заслужује високу оцену.

Zusammenfassung

Dr. Dušan Kašić

DER DESPOT JOVAN UGLJESCHA ALS STIFTER DES KLOSTERS SIMONPETRA AUF DEM HEILIGEN BERG ATHOS

In dieser Abhandlung spricht der Verfasser vom Despoten Jovan Ugljescha als dem Stifter des Klosters Simonpetra auf dem Heiligen Berg Athos auf Grund der kritischen Berücksichtigung der niedergeschriebene athonischen Überlieferung und der historischen Quellen, unter welchen den ersten Platz die Stiftungsurkunden von Ugljescha einnimmt. Sie ist als Kopie vom Jahre 1623 aufbewahrt, und wird hier zum ersten Mal in der griechischen Sprache, wie auch in der serbischen Übersetzung im Ganzen wiedergegeben.

Es wird festgestellt, dass der Despot Ugljescha das Kloster Simonpetra zwischen 1365, als er zum Despoten gekrönt wurde, und 1368, als die Stiftungsurkunde herausgegeben wurde, gebaut hat. Als Beweggrund für die Errichtung dieses Klosters führt der Despot Ugljescha in der Urkunde den Dank an, dass ihm Gott die Despoten würde anvertraut hat. Die Überlieferung vom Athos, niedergeschrieben in der 2. Hälfte des 18. Jhs, im Gegenteil führt an, dass Ugljescha dieses Kloster aus Dank an Gott und den Hl. Simon wegen der Heilung seiner kranken Tochter das Kloster errichtet hat. Die Geschichte aber weiss nicht, dass Ugljescha eine Tochter hatte. Auch eine andere athonische Überlieferung vom Sohn des Despoten Ugljescha, welcher nach dem Mord seines Vaters der Welt entsagt hat und als unbekannter Mönch in der Stiftung des Vaters sein Leben verbrachte, ist auf der historischen Faktographie nicht gegründet.

Infolge der auffallenden Ähnlichkeit zwischen der athonischen Überlieferung von Ugljescha als dem Stifter von Simonpetra und dem serbischen Volkslied, »Der Bau vom Dewitsch«, schliesst der Verfasser, dass die Volkserzählung von der Heilung des Tochtters vom Despoten Georg Branković beim Kloster Joanikij vom Dewitsch, zu dessen Ehre der dankbare Vater eine Kirche gebaut hatte, die Entstehung einer athonischen Überlieferung von der Gründung des Klosters Simonpetra beeinflusste. Der Fall vom Dewitsch hätte man auf den Fall von Simonpetra anwenden können, und das aus dem Grunde mehr, dass der Despot Georg auch ein grosser Wohltäter von Simonpetra war, worin man über das Wunder vom Dewitsch hörte, wobei man den Namen von Georg durch den Namen vom Despoten Ugljescha, dem Hauptstifter von Simonpetra, verwechselt hat. Jovan Ugljescha aber, soweit es die Geschichte weiss, hatte keine Tochter. Aber er hatte auch keinen Sohn, von wem die Überlieferung spricht. Diese Überlieferung, »nützlich für die Leser... wunderbar und fruchtbar für die Seele« von Ugljeschas Sohn konnte durch die Einzelheiten aus dem Leben der serbischen Herrscher (Hl. Sava, Hl. Simeon und Hl. Joasaf) inspiriert werden, welche die Herrscherlaufbahn verliessen und Mönche wurden, aber allerdings war hier auch der historische Einfluss des damals populären Romans von Barlaam und Joasaf bemerkbar.

Резюме

Др Душан Кашич

ДЕСПОТ ИОАНН УГЛЕША КАК КТИТОР СВЯТОГОРСКОГО МОНАСТИРЯ СИМОНОПЕТРЫ

В этой работе говорится о деспоте Иоанну Углеши, как ктитору святогорского монастыря Симонопетры, на основании критического разсматривания записанного святогорского предания и исторических источников, среди которых первое место занимает Углешина ктиторская повелея. Она сохранена только в копии из 1623 года на греческом языке (которую автор дает в оригинале и в сербском переводе).

Работой установлено что деспот Углеша построил монастырь Симонопетру между 1365, когда коронован деспотом, и 1368, когда издана ктиторская повелея. Как мотив построения этого монастыря Углеша приводит в повеле благодарность Богу, подарившему ему деспотское достоинство. Святогорское предание, записанное во второй половине 18. века, приводит, напротив, что Углеша построил монастырь из благодарности к Богу и Св. Симону, ради исцеления своей больной дочери. Однако, история не знает имел ли Углеша дочь. Ни другое святогорское предание о сыне деспота Углеши, который после гибели отца, оставил мир и как неизвестный провел жизнь здесь как монах, не основывается на исторических фактах.

Благодаря сходности между святогорским преданием об Углешинском построении монастыря Симонопетры и сербской народной песни „Построение Девича“ (Зиданье Девича) автор делает заключение что глас народного предания об исцелении дочери деспота Джурджа Бранковича у Св. Иоанникия Девичскаго, которому благодарный отец выстроил церковь, влияло на создание святогорского предания о начале монастыря Симонопетры. Девичский случай мог быть аплициран на случай Симонопетры, т. к. и деспот Джурдж был тоже большой добротинитель монастыря Симонопетры, в котором слышали о чуде в Девиче, при чем имя деспота Джурджа заменено именем деспота Углеши, главного ктитора монастыря Симонопетры. Однако, Иоанн Углеша, насколько истории известно, не имел дочерей. Но не имел ни того сына о котором рассказывает предание. Это сказание, „для пользы читателя... прекрасно и для души полезно“, о Углешинском сыне могло быть вдохновлено деталями из жизней сербских динатов (Св. Савы, Св. Симеона, преподобного Иосафа Неманича) которые оставили карьеру власти в мире и ушли в монашество, но возможно что и здесь имеется литературное влияние в то время популярного романа о Варлааме и Иосафе.

